

СОЛИҚ ва ХАБАРЛАРИ БОЖЖОНА

1994 йил январдан чиқа бошлаган, ҳафтада бир марта чоп этилади

№ 36 (1360) • 2020 йил 8 сентябрь

ISSN 2010-524X

УШБУ СОҒДА

ҚҚСни қайтариш:
ҳужжатлар ва мuddатлар

2-3-бетлар

МАБЛАҒ ЕТМАЙ ТУРГАНДА...

Кредитор билан «ҳисоблашиб
кетиш»нинг қонуний йўллари

4-бет

Корхонам тиббий хизмат
ҳақини тўлади. Мени
қандай солиқ оқибатлари
кутмоқда?

6-бет

КОНТРАКТ ПУЛИНИ
ТўЛАГАНЛАРГА
СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИ
БОРМИ?

Бу ва бошқа саволларга ДСҚ
мутахассиси жавоб беради

13-бет

Чет эллик ҳайдовчи жаримага
тортилса...

14-бет

ВАЛЮТА ОПЕРАЦИЯЛАРИ АМАЛИЁТИ СОДДАЛАШТИРИЛДИ

Марказий банк бошқарувининг қарори (АВ рақами 3281, 31.08.2020 й.) билан Ўзбекистон Республикасида валюта операцияларини амалга ошириш қоидалари тасдиқланди.

Халқаро амалиётга мувофиқ Қоидалар билан валютани тартибга солиш соҳасидаги қонуности ҳужжатлари нормаларини бирхиллаштириш йўли билан валюта операцияларини амалга оширишнинг ягона тартиби белгиланди. 5 та норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг ўз кучини йўқотган деб топилиши валюта операцияларини амалга ошириш тартибининг соддалаштирилишига замин яратади.

Ҳужжат билан қуйидагилар тартибга солинган:

- тижорат банклари томонидан резидентларнинг ва норезидентларнинг чет эл валютасидаги ҳисобварақларини юритиш;

- ички валюта бозорида хўжалик юритувчи субъектлар томонидан чет эл валютасини сотиш ва сотиб олиш операцияларини амалга ошириш;

- жисмоний шахслар билан валюта айирбошлаш операцияларини амалга ошириш;

Ўзбекистон ҳудудида нақд чет эл валютасини қабул қилиш;

- тижорат банклари томонидан нақд валюта маблағларини Ўзбекистон ҳудудидан олиб чиқиш ва олиб кириш.

Қоидалар билан қуйидаги янгиликлар жорий этилмоқда:

Биринчидан, қуйидагиларни талаб этувчи нормалар бекор қилинди:

- жисмоний шахслардан валюта операциясини амалга ошириш учун паспорт нусхасини тақдим этиш;

- банкларнинг миқозлари билан валюта операцияларини амалга ошириш чоғида ортиқча вақт ва ҳужжатларни;

- валюта биржаси савдоларида иштирок этиш учун миқознинг ҳисобварақларида албатта маблағлар захираси мавжуд бўлишини.

Марказий банкнинг валюта айирбошлаш шохобчаларини рўйхатга олиш ва уларга гувоҳномалар бериш амалиёти бекор қилинмоқда.

Иккинчидан, хўжалик юритувчи субъектларнинг маблағларни айирбошлаш жараёни, шунингдек банклар томонидан уларнинг чет эл валютасини сотиб олиш учун аризаларини кўриб чиқиш тартиби соддалаштирилди.

Учинчидан, сотиб олинган валютадан фойдаланишда қулайликлар, хусусан турли сабабларга кўра ҳисобвараққа қайтарилган валюта маблағлари билан такроран операцияларни амалга ошириш имконияти яратилди.

Тўртинчидан, айирбошлаш операцияларини расмийлаштириш тартиби, айирбошлаш шохобчалари ходимларининг сони, хавфсизликка доир талаблар, уларни мониторинг қилиш тижорат банклари томонидан мустақил равишда белгиланади.

Ҳужжат Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) эълон қилинган ва 1.09.2020 йилдан кучга кирган.

Лола АБДУАЗИМОВА.

✓ ДОЛЗАРЪ МАВЗУ

КОРРУПЦИЯДАН ҚАЧОН ҚУТУЛАМИЗ?

Жаҳонда коррупцияга қарши курашнинг умумэтироф этилган, халқаро тажрибаларда синалган усулларини қўллашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ана шундай усуллардан бири ISO 37001:2016 – порахўрликка қарши бошқарув тизимидир.

ISO 37001:2016 Коррупцияга қарши бошқарув тизими коррупция билан боғлиқ хатарларни бартараф этишга қаратилган. Ушбу стандарт ташкилотларга порахўрликка қарши тадбирларни ташкил этиш, амалга ошириш, қўллаб-қувватлаш ва қучайтиришга ёрдам беради.

Ушбу стандарт 2016 йилда Халқаро стандартлаштириш ташкилоти (ISO) томонидан эълон қилинган. Стандарт коррупцияга қарши бошқарув тизими (ABMS)ни жорий этиш, бошқариш, қўллаб-қувватлаш ва доимий равишда такомиллаштиришга қаратилган талабларни белгилайди. Ташкилот ушбу стандарт талабларига риоя қилиш учун тегишли ҳаракатлар ва ёндашувларни амалга ошириш тўғрисида кўрсатма беради.

ISO 37001 стандарти давлат, хусусий ва нотижорат соҳаларда, мансабдор шахслар ва ташкилотларнинг ноқонуний манфаатларини кўзлай-

диган хатти-ҳаракатлар, пора олдибердиси ва унга воситачилик қилиш сингари салбий ҳолатларнинг олдини олишга хизмат қилади.

Ушбу сертификатни қўлга кириштириш учун корхона ёки ташкилотдан коррупцияга қарши ички назорат ўрнатиш, раҳбар ва мутасаддиларнинг коррупцияга қарши бошқарув тизимидаги жавобгарлигини ошириш, ташкилотдаги ҳар бир ходимнинг бу масаладаги масъулиятини тушунтириш, коррупция билан боғлиқ қоидабузарликларга нисбатан тегишли чораларнинг мавжудлиги сингари хусусиятлар талаб этилади.

Бу тизим айти пайтга қадар дунёнинг қатор мамлакатларида синовдан ўтказилган. ISO 37001 стандарти, жумладан, Малайзияда Бош вазир Махатхир Мухаммад бошчилигидаги ҳукумат томонидан жорий қилинган. Янги тизим ҳам давлат, ҳам хусусий секторда қўрилган натижаларни беради.

Бугунги кунда Буюк Британия, Италия, БАА, Перу, Сингапур, Хитой сингари мамлакатларнинг йирик ташкилот ва идоралари, таълим ва тадқиқот марказларида бу тизимдан муваффақиятли фойдаланилмоқда. Шунингдек, Microsoft ва Walmart сингари йирик компаниялар ҳам ISO 37001 сертификатига эга бўлиш ниятида эканлигини маълум қилган.

ISO 37001:2016 тизимини жорий қилишда ҳеч қандай таниш-билишчилик, кўзбўямачилик кетмайди. Фақат муайян идорада ушбу тизимнинг қонун-қоидалари жорий этилгани халқаро экспертлар иштирокида тасдиқланганидан кейингина ISO сертификати топирилади.

Бизда ҳам сўнгги йилларда коррупциянинг олдини олиш ва унинг оқибатларини бартаф этиш бўйича бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. 2017 йил 3 январь куни «Коррупцияга қарши курашнинг тўғрисида»ги Қонун, 2019 йил 27 майда давлатимиз раҳбарининг «Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашнинг тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони эълон қилинди. 2020 йил

26 июнда Президент қарори билан Коррупцияга қарши курашнинг агентлиги ташкил этилди. Буларнинг барчаси мамлакатимизда коррупциянинг олдини олиш ва унинг оқибатларини бартараф этишга қаратилган кенг қамровли саъй-ҳаракатлар йўлга қўйилганидан дарак.

Аммо, бизнинг давлат идораларимиз ҳали-ҳануз коррупция унсурларидан халос бўлолмапти. Хал-

ҚҚС суммаси ўрнини қоплаш тартиби тўғрисида низом тасдиқланди (ВМнинг 14.08.2020 йилдаги 489-сон қарорига 1-илова). Бу ҳақда молия вазирининг ўринбосари Дилшод СУЛТОНОВ батафсил тушунтириш берди.

САЛБИЙ ҚҚС ҚАНДАЙ ҚАЙТАРИЛАДИ

Қопланиши (қайтарилиши) лозим бўлган ҚҚС суммаси деганда Солиқ кодексига мувофиқ аниқланадиган, товарларни (хизматларни) реализация қилишга доир операцияларнинг солиқ базасидан ҳисоблаб чиқарилган солиқ суммаси билан олинган товарлар (хизматлар) бўйича ҳисобга олинган солиқ суммаси ўрта-сидаги салбий фарқ тушунилади (Низом 4-б.).

ҚҚС суммасини қоплаш тўғрисидаги қарор солиқ тўловчи ҳисобга олинган жойдаги давлат солиқ бошқармаси томонидан, йирик солиқ тўловчилар бўйича эса Худудлараро давлат солиқ инспекцияси томонидан қабул қилинади (Низом 6-б.).

ҚҚС суммаси солиқ тўловчига солиқ органининг ижобий қарори асосида 60 кундан кечиктирмай қайтарилиши лозим, ҚҚСни қоплашнинг тезлаштирилган тартиби бундан мустасно (Низом 7-б.).

! Солиқ тўловчи томонидан ортиқча тўланган ёки ундан ортиқча ундирилган солиқ суммасини қайтаришга, шунингдек чет давлат фуқароларига солиқ суммаси ўрнини қоплашга (TAX FREE) нисбатан ушбу Низом қоидалари татбиқ этилмайди (Низом 3-б.).

Қандай ҳужжатлар керак бўлади

Солиқ суммасининг қопланиши солиқ тўловчи томонидан my.soliq.uz порталидаги солиқ тўловчининг шахсий кабинети орқали ҳисобга олинган жой бўйича тақдим этилган ҚҚСнинг қопланиши лозим бўлган суммасини қайтариш тўғрисидаги ариза асосида амалга оширилади (Низомга 2-илова).

! Хорижий давлатларнинг ЎзРда аккредитациядан ўтган дипломатик ваколатхоналари, консуллик муассасалари ва уларга тенглаштирилган ташкилотлари томонидан солиқ органига бевосита ёки буюртма хати билан почта алоқаси хизмати орқали ариза тақдим этилади (Низомга 3-илованинг 10-б.).

Айрим ҳолатларда хизматларни реализация қилиш жойи Ўзбекистон Республикаси ҳудуди деб эътироф этилмайди. Мазкур ҳолатларда контракт ҳамда банк кўчирмаси ушбу хизматлар ҳақиқатда кўрсатилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар ҳисобланади. Бунда воситачилик шартномасига асосан воситачининг (агентнинг) воситачилик ҳақи суммаси кўрсатилган хизматлар учун комитент ҳисобидан воситачига келиб тушган сумма-

дан ушлаб қолинганлигини тасдиқловчи ҳисобот (бажарилган ишлар тўғрисидаги далолатнома) тақдим этилади.

Контракт ва банк кўчирмаси Интернет орқали хизматлар кўрсатилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар ҳисобланади. Хизматлар электрон шаклда кўрсатилган бўлса, умумқабул қилинган хорижий амалиётга мувофиқ тузилган ҳисобот ва кўрсатилган хизматлар учун тўлов амалга оширилганлигини тасдиқловчи банк кўчирмаси ушбу хизматлар ҳақиқатда реализация қилинганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар ҳисобланади (Низом 11-б.).

Сув таъминоти, канализация, санитария жihatдан тозалаш, иссиқлик таъминоти бўйича хизматлар шахсларга кўрсатилганда (СК 264-м. 3-қ.), аризага ушбу хизматлар реализация қилинганлиги тўғрисидаги маълумотлар илова қилинади (Низомга 4-илованинг 13-б.).

ҚАЙТАРИШ МУДДАТЛАРИ

ҚҚС суммасини (тўлиқ ёки қисман) қоплаш тўғрисида ижобий қарор қабул қилинганда солиқ органи бир кун муддатда қопланиши лозим бўлган ҚҚС суммасини ҳисобга олиш орқали солиқ тўловчининг бошқа солиқлардан бўлган солиқ қарзини узишни мустақил равишда амалга оширади (СК 104-м.; Низом 29-б.).

Шундан сўнг солиқ органи бир кун муддатда солиқ суммасининг қолган қисми бўйича солиқ суммасини қайтариш тўғрисидаги хулосани расмийлаштирилади ва уни электрон шаклда Ҳазначиликка юборади (Низомга 8-илованинг 30-б.).

Солиқ суммаси солиқ тўловчига солиқ органининг солиқ суммаси ўрнини қоплаш тўғрисидаги қарори асосида солиқ суммасини қоплаш (қайтариш) тўғрисидаги ариза тушган санадан эътиборан 60 кундан, Низомнинг 6-бобида кўрсатилган тартибда эса 7 кундан кечиктирмай қайтарилиши лозим Низом 7-б.).

Ҳазначилик солиқ органининг хулосасини олгандан сўнг бир кунда автоматик тарзда солиқ суммасини солиқ тўловчининг банк ҳисобварағига ўтказилади (Низом 31-б.).

! Солиқ суммаси солиқ тўловчига қайтарилиши керак бўлган умумий муддат солиқ суммасини қоплаш (қайтариш) тўғрисидаги ариза тушган санадан эътиборан 60 кундан кўп бўлмаган муддатни ташкил этади (СК 274-м. 3-қ.; Низом 7-б.).

Солиқнинг жами суммаси ўрнини тезлаштирилган тарзда қоплаш тартиби бу ҳақда солиқ-

ни қайтариш тўғрисидаги аризада кўрсатилган тақдирда, қуйидаги тоифадаги солиқ тўловчиларга нисбатан қўлланилади:

- йирик солиқ тўловчилар тоифасига киритилган юридик шахсларга;
- солиқни қоплашга доир ариза билан бирга амалдаги банк қафолатини тақдим этган ёки солиқ органлари билан гаров шартномасини СКнинг 109 ёки 107-моддаларида белгиланган тартибда расмийлаштирилган солиқ тўловчиларга;
- экспорт ва унга тенглаштирилган операцияларни амалга оширадиган шахсларга – агар илгари бу шахсларга солиқ суммаси қопланган ва бунда қонунбузарликлар аниқланмаган бўлса, ноль даражали солиқ ставкаси қўлланилиши натижасида ҳосил бўлган солиқнинг ошиб кетган суммалари қисмида;
- хорижий давлатларнинг Ўзбекистонда аккредитациядан ўтган дипломатик ваколатхоналари, консуллик муассасалари ва уларга тенглаштирилган ташкилотлари;
- солиқ мониторинги иштирокчиларига (СК 274-м. Низом 32-б.).

! Қуйидаги ҳолларда ҚҚС суммасини қоплашнинг тезлаштирилган тартиби татбиқ этилмайди:

- аризага зарур ҳужжатлар тўлиқ илова қилинмаган бўлса;
- ариза тақдим этилган вақтда солиқ тўловчи солиқларни тўламаслик ҳавфи даражаси юқори бўлган солиқ тўловчилар тоифасига мансуб бўлса (Низом 32-б.).

Солиқнинг ўрнини тезлаштирилган тартибда қоплашда солиқ тўловчи томонидан қоплаш учун аризада кўрсатилган ҚҚС суммаси унга тўлиқ ҳажмда солиқ суммасини қоплаш (қайтариш) тўғрисидаги ариза тушган санадан эътибо-

УШБУ СОНДА:

• ҚОНУНЧИЛИКДАГИ ЯНГИЛИКЛАР

– Валюта операциялари амалиёти соддалаштирилди **1-бет**

• БОЖХОНА

– Коррупциядан қачон қутулаемиз?
– Божхона контрабандага қарши курашишга доир ҳисобот берди
– Қоидабузарлик учун жавобгарлик муқаррар
– Божхона аудити: камерал ва сайёр шаклда

– Божхона контрабандага қарши курашишга доир ҳисобот берди

1, 14-16-бетлар

• СОЛИҚ ТЎЛОВЧИ ЭЪТИБОРИГА

– Салбий ҚҚС қандай қайтарилади
– Қайтариш муддатлари
– Экспорт операциялари бўйича ҚҚСни қайтаришда қандай ҳужжатлар зарур
– Қандай ҳолларда ҚҚСни қайтариш рад этилиши мумкин **2-3-бетлар**

• БУХГАЛТЕРГА ТАВСИЯЛАР

– Маблағ етмай турганда...
– Даромадлар тўғрисидаги маълумотнома нима учун керак
– Ходимлар саломадлиги: қорхона харажатларига солиқ солиш **4-5-бетлар**
• СОЛИҚ СОЛИШ
– ЖШДС ва ходимни ёки унинг болаларини даволаш ҳақи **6-бет**
• ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИДАГИ ЯНГИЛИКЛАР
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

– «2020–2021 йилларда иқтисодий ўсишни тиклаш ва иқтисодиёт тармоқлари ҳамда соҳаларида тизимли таркибий ислохотларни давом эттириш чора-тадбирлари тўғрисида» **7-12-бетлар**

• МУТАХАССИС ШАРҲИ

– Контракт пулини тўлаётганларга солиқ имтиёзлари борми?
– Хизмат кўрсатишда ҳисобварақ-фактура қандай расмийлаштирилади **13-бет**

Тахрират аноним хатларга муносабат билдирмасликка ҳақли, лекин қонун ҳужжатларида белгиланган ташқари ҳолларда респондентнинг хоҳишига кўра у ҳақдаги ахборотни учинчи шахсларга бермаслиги мумкин.

«СБХ» газетасида эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда кўпайтириш, тарқатишга фақат «NORMA davriy nashrlari» МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

ран 7 кун ичида қоплаб берилди (СК 274-м. 5-қ.; Низом 7, 33-б.).

Камерал солиқ текшируви натижаларига кўра аризада кўрсатилган солиқ суммаси ёки унинг бир қисми асоссиз деб топилса, солиқ тўловчи асоссиз равишда қопланган солиқ суммасини қоплаш санасидан то уни бюджетга тўлаш санасигача пеня ҳисоблаган ҳолда Давлат бюджетига тўлаши шарт. Кўрсатилган тартиб чет эл дипломатик ва уларга тенглаштирилган ваколатхоналарга татбиқ этилмайди (Низом 34-б.).

ЭКСПОРТ ОПЕРАЦИЯЛАРИ БЎЙИЧА ҚҚСНИ ҚАЙТАРИШДА ҚАНДАЙ ХУЖЖАТЛАР ЗАРУР

Низом билан экспортда ҚҚСни қайтариш учун хужжатлар тўплами белгиланди.

Экспорт операциялари бўйича солиқ суммаси ўрнини қоплаш тўғрисидаги аризага қуйидаги хужжатлар илова қилинади:

- контракт (контрактнинг белгиланган тартибда тасдиқланган кўчирма нусхаси);
- товарларни чиқаришни амалга оширувчи божхона органининг товарларни ЎЗР божхона ҳудудидан олиб чиқиш учун белгиси қўйилган БЮД;
- ЎЗРнинг божхона ҳудудидан ўтказиш пунктида жойлашган божхона органининг товарлар белгиланган мамлакатга жўнатилганлигини тасдиқловчи белгиси қўйилган, товарга илова қилинадиган хужжатлар;
- товарлар экспортга воситачи (ишончли вакил) орқали воситачилик (топширик) шартномаси бўйича реализация қилинганда экспортни тасдиқлаш учун комитент (ишонч билдирувчи) томонидан қўшимча тарзда солиқ тўловчининг воситачи ёки ишончли вакил билан тузилган воситачилик шартномаси ёки топширик шартномаси (шартноманинг кўчирма нусхаси);
- йўловчилар, багажлар, юклар ва почтани халқаро йўналишда ташиш бўйича хизматлар реализация қилинганда – йўловчилар, багажлар, юклар ва почтани халқаро йўналишда ташиш бўйича ягона халқаро ташиш хужжатлари реестри;
- валюта маблағлари тушганлигини тасдиқловчи банк маълумотномаси;
- товарлар экспорт қилинганлиги ва валюта маблағлари тушганлиги тўғрисидаги маълумотлар (Низомга 6-илова);
- товарлар экспорт қилинганлигини тасдиқлаш учун амалга оширилаётган фаолиятнинг турига қараб бошқа хужжатлар.

Агар кўрсатилган хужжатлар Ташки савдо операцияларининг ягона электрон ахборот тизимида мавжуд бўлса, мазкур хужжатларни солиқ органига тақдим этиш талаб этилмайди (Низом 14-б.).

ЎЗРнинг божхона ҳудудидан товарларни қайта ишлаш бўйича хизматларга нисбатан солиқ суммаси ўрнини қоплашда қуйидагилар зарур (СК 262-м.):

- контракт (контрактнинг белгиланган тартибда тасдиқланган кўчирма нусхаси);
- товарларни чиқаришни амалга оширувчи божхона органининг товарларни ЎЗР божхона ҳудудидан олиб чиқиш учун белгиси қўйилган БЮД;
- ЎЗРнинг божхона ҳудудидан ўтказиш пунктида жойлашган божхона органининг товарлар белгиланган мамлакатга жўнатилганлигини тасдиқловчи белгиси қўйилган, товарга илова қилинадиган хужжатлар (Низом 15-б.).

Ноль даражали ставка қўлланиши натижасида ҳосил бўлган ва қопланиши лозим бўлган солиқ суммасининг асосланганлигини тасдиқлаш учун солиқ тўловчи аризага солиқ тўловчига қоплаб берилиши лозим бўлган ҚҚС суммаси бўйича ҳисоб-китобни илова қилади.

Бунда товарларни экспортга жўнатиш ва жўнатилган товар учун тўловлар турли чет эл валютасида амалга оширилган бўлса, юклаб жўнатиш амалга оширилган санадаги чет эл валютасининг МБ курси бўйича миллий валютада (сўмда) қайта ҳисоблаб чиқишнинг ҳисоб-китобни илова қилади (Низомга 7-илова 16-б.).

Солиқ тўловчининг аризаси юқорида кўрсатилган иловаларсиз – тасдиқловчи хужжатларсиз тақдим этилса, солиқ органлари уни кўриб чиқилмаган ҳолда 5 кун мобайнида қайтаради. Бунда солиқ тўловчи тасдиқловчи хужжатларни илова қилган ҳолда, қайта ариза беришга ҳақли (Низом 17-б.).

ҚАНДАЙ ҲОЛЛАРДА ҚҚСНИ ҚАЙТАРИШ РАД ЭТИЛИШИ МУМКИН

Қопланиши (қайтарилиши) назарда тутилган ҚҚС суммасининг асосланганлиги юзасидан солиқ органи камерал солиқ текширувини ўтказди. Камерал солиқ текшируви солиқ органининг текширув ўтказиш тўғрисидаги буйруғисиз амалга оширилади.

Агар аризада кўрсатиб ўтилган солиқ даври бўйича ҚҚСнинг тўғри ҳисобланиши юзасидан аввал солиқ аудити ўтказилган бўлса, қопланиши назарда тутилган ҚҚС суммасининг асосланганлиги юзасидан камерал солиқ текшируви ўтказилмайди (Низом 18-б.).

Бундай текширув солиқ тўловчи томонидан ариза тақдим этилган кундан кейинги кундан бошланади ва 50 кунгача бўлган муддатда яқунланиши лозим (Низом 19-б.).

Уни ўтказиш даврида солиқ органи ҳудудлари ва биноларини кўздан кечиришни амалга оширишга, зарур бўлган хужжатларни талаб қилиб олишга, шунингдек учинчи шахслардан тегишли хужжатлар ва маълумотларни (ахборотни) талаб қилиб олишга ҳақли (СК 145-147-м.; Низом 20-б.).

Солиқ органининг мансабдор шахси камерал солиқ текшируви натижалари бўйича аниқланган ҳолатларни баён этган ҳолда хулоса расмийлаштирилади ва бир кундан кечиктирмай тегишли қарор қабул қилиш учун солиқ органи раҳбарига (ўринбосарига) киритади (Низом 21-б.).

ҚҚС суммасини қоплаш (тўлиқ ёки қисман) ёки қоплашни рад этиш тўғрисидаги қарор солиқ тўловчининг аризаси олинган кундан бошлаб эллик кундан ошмаган муддатда қабул қилиниши лозим (Низом 23-б.).

Қарорнинг ўзи уч қисмдан иборат:

- кириш қисмида: қарор қабул қилинган вақт, жой, қарорни қабул қилган мансабдор шахснинг Ф.И.О., лавозими, солиқ тўловчининг номи, солиқ тўловчининг СТИРи, аризанинг солиқ органида рўйхатга олинган санаси ва рақами, қопланиши сўралаётган ҚҚС суммаси кўрсатилади.

- тавсиф-асосланган қисмида: камерал солиқ текшируви ўтказган мансабдор шахснинг Ф.И.О., лавозими, бошқа солиқлардан бўлган солиқ қарзини қоплаш ҳисобига йўналтирилган ҚҚС суммаси, банк ҳисобварағига қопланиши (қайтарилиши) лозим деб топилган ҚҚС суммаси, қопланиши рад этилган (тўлиқ ёки қисман) ҳолларда эса рад этиш асослари батафсил баён қилинади.

- қарор қисмида: бошқа солиқлардан бўлган солиқ қарзини қоплаш ҳисобига йўналтирилган ҚҚС суммаси, солиқ тўловчининг банк ҳисобварағига қайтарилиши лозим деб топилган ҚҚС суммаси, қопланиши рад этилган ҳолларда рад этилган (тўлиқ ёки қисман) ҚҚС суммаси ҳамда рад этилган ҚҚС суммаси миқдоридан солиқ ҳисоботига тузатиш киритиш мажбурияти, қарор устидан шикоят қилиш ҳуқуқи кўрсатилади (Низом 24-б.).

ҚҚС суммасини қоплашни рад этиш (тўлиқ ёки қисман) ўз ичига олган қарор қуйидаги ҳолатларда қабул қилинади:

- солиқ суммасини ҳисобга олиш ҳуқуқини тасдиқловчи хужжатлар мавжуд бўлмаганда;
- товарлар (хизматлар) реализация қилинишида ҳисобварақ-фактуралар электрон ҳисобварақ-фактураларнинг ахборот тизимида расмийлаштирилмаганда;
- солиқ тўловчи томонидан реализация қилинган товарлар (хизматлар) бўйича ҳисобварақ-фактураларни расмийлаштириш тўлиқ электрон ҳисобварақ-фактураларнинг ахборот тизими орқали амалга оширилмаганлиги аниқланганда;
- ҳуқуқни суиистеъмол қилиш, қалбаки ёки кўзбўямачилик учун битимлар тузиш (операциялар амалга ошириш) орқали солиқни тўламастик ёки тўлиқ тўламастик фактлари аниқланганда;
- битимлар (операциялар) ҳақиқий эмас ва тадбиркорлик фаолияти доирасида даромад олишга қаратилмаган ёки (ва) иқтисодий жиҳатдан ўзини оқламаган деб топилганда;
- солиқ тўловчи томонидан сўралган хужжатлар тақдим этилмаган ёки сохта хужжатлар тақдим этилганда, шунингдек, ҳудудни, ишлаб чиқариш, амборхона, шу жумладан, солиқ тўловчи даромад олиш учун фойдаланадиган ёки солиқ солиш объектларини сақлаш билан боғлиқ жойларни кўздан кечиришга, сийёр солиқ текширувини ўтказишга тўсқинлик қилинганда (Низом 25-б.).

Солиқ органи томонидан қабул қилинган қарор солиқ тўловчига унинг шахсий кабинети орқали, ушбу қарор қабул қилинган кундан эътиборан 1 кундан кечиктирмай юборилади (Низом 26-б.).

ҚҚС суммасини қоплаш (тўлиқ ёки қисман) тўғрисида қарор қабул қилинганда қопланиши асосли деб топилмаган солиқ суммаси юзасидан СКнинг 138-моддасига асосан умумий тартибда камерал солиқ текшируви ўтказилади (Низом 27-б.).

МАБЛАҒ ЕТМАЙ ТУРГАНДА...

Корхонада ижрочининг бажарган ишлари ҳақини тўлаш учун маблағ бўлмади қолиши мумкин. Бироқ унда айтиш шундай – харидорларнинг тўлов қобилияти пасайгани сабабли унча яхши сотилмаётган маҳсулот бор. Ушбу вазиятда кредитор бунга розилик билдирса, унга маҳсулот сотиб, муаммони ҳал қилса бўлади. Шундан сўнг муқобил талабларни ҳисобга олиш мумкин. «Nogma» компанияси етакчи эксперти Наталья МЕМЕТОВА buxgalter.uz илтимосига кўра бундай операциянинг бухгалтерия ҳисоби ва солиқ оқибатлари ҳақида гапириб берди.

Ҳужжатлар билан расмийлаштириш

– Бажарилган ишлар учун қарздорликнинг мавжудлиги корхона улар бажарилганини тасдиқлаганидан – бажарилган ишлар далолатномаси ва ҳисобварақ-фактурани имзолаганидан далолат беради.

Кредитор қарзи сўндирилиши учун маҳсулотнинг олишга розилик билдирса:

- у билан харид қилинадиган маҳсулот ҳажми ва қийматини (у корхонага учун бажарилган ишлар қийматига яқин бўлиши кераклигини инобатга олган ҳолда) келишиб олинг. Бунда ҳисоб-китоб иккала тараф учун иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ бўлиши керак.

Эҳтимол, кредиторнингизга бажарилган ишлар қийматидан камроқ ёки кўпроқ ҳажм кераклидир;

- келишилган маҳсулот ҳажмини сотиш шартномасини расмийлаштиринг.

Маҳсулот етказиб бериш бўйича стандарт шартнома тайёрланг.

! 2019 йил 1 январдан бошлаб давлат улуши 50%дан кам бўлган корхоналар билан шартномалар бўйича ички бозорда олдиндан 15 фоиз тўловни амалга оширишга доир талаб бекор қилинган (30.01.2018 й. ПФ-5564-сон Фармон 1-б. «а» қичик банди). Корхонага давлат улушига эга бўлмаса ёки у 50%дан кам бўлса, шартномага олдиндан тўлов ҳақидаги шартни киритманг. Бу ҳолда у тўланмайди.

! Ўзбекистон доирасида маҳсулот етказиб бериш тўғрисида бартер асосидаги шартномаларни тузиш тақиқланган (9.08.1996 йилдаги ПФ-1504-сон Фармон 4-б.). Ишлар бажарилгани учун етказиб бериш амалга ошириладиганини шартнома шартларига киритманг, акс ҳолда у бартер шартномаси ҳисобланади.

• зарур ҳужжатларни (харидор томонидан берилган ишончнома, ҳисобварақ-фактура) расмийлаштирган ҳолда кредиторга маҳсулот берилишини расмийлаштиринг.

Маҳсулот етказиб берилганидан ва у ҳисобда акс эттирилганидан кейин сизда дебиторлик қарзи юзага келади. Ушбу босқичда муқобил талаблар ҳисобга олинишини расмийлаштириш мумкин. Бунинг учун та-

рафлардан бири ариза берса кифоя (ФК 343-м.).

Талабномаларнинг суммаларини тасдиқлаш учун иккала шартнома бўйича ўзаро ҳисоб-китобларни солиштириш далолатномасини аризага илова қилинг.

Натижада:

- ҳар бир тараф ўзи учун зарур нарсани олади;
- ўзаро қарзлар сўндирилади.

Солиқ оқибатлари

Ҳар бир тараф одатдаги тартибда тўлайдиган солиқларни тўлайди.

Ишларни бажарувчи учун бажарилган ишлар ҳажми даромад бўлади. Маҳсулот етказиб берувчи учун – уни сотиш ҳажми.

ҚҚС тўловчилари ҳисобварақ-фактурани ҚҚС билан тақдим этадилар. Бошқа тараф, агар ҚҚС тўловчиси бўлса, ҳисобга олиш қоидаларига риоя этилганда олинган ҳисобварақ-фактурадаги солиқни ҳисобга олиши мумкин.

! Товарлар (хизматлар) харидори фақат электрон шаклда қабул қилинган ҳисобварақ-фактураларда акс эттирилган ҚҚС суммасини ҳисобга олиш ҳуқуқига эга (Низом 10-б., ВМнинг 14.08.2020 й. 489-сон қарорига 1-илова).

Корхоналар қиймати бир хил – 2 300 млн сўм бўлган товарларни (хизматларни) бир-бирларига бер-

ган вазиятдаги эҳтимолий вариантларни кўриб чиқамиз.

Кўрсаткич	А ва В корхоналари – айланмадан олинмаган солиқни тўловчилар (4%лик ставкада)		А ва В корхоналари – ҚҚС ва фойда солиғини тўловчилар		А корхонаси – айланмадан олинмаган солиқни тўловчи (4%), В корхонаси – ҚҚС ва фойда солиғини тўловчи	
	А	В	А	В	А	В
Ҳисобварақ-фактурада ҚҚС	–	–	2 300 / 115 x 15 = 300	300	–	300
Ҳисобга олинмаган ҚҚС	–	–	300	300	–	–
Тўланадиган ҚҚС	–	–	0	0	–	300
Айланмадан олинмаган солиқ	2 300 x 4% = 92	92	–	–	92	–
Даромад	2 300	2 300	2 000	2 000	2 300	2 000
Муқобил етказиб бериш бўйича харажатлар	2 300	2 300	2 000	2 000	2 300	2 300
Ҳисобга олингандан кейинги қарзлар	–	–	–	–	–	–

Тарафлар ҳар хил солиқ тўлаган вариант энг фойдасиз эканлиги жадвалдан кўриниб турибди. Бу ҳолда ҚҚС ва фойда солиғини тўловчи В корхонасида ҚҚСни ҳисобга олиш имкони бўлмайди, натижада унинг харажатлари 300 млн сўмга ошади.

Бухгалтерия ҳисоби

Ҳўжалик операциясининг мазмуни	Дебет	Кредит
Материаллар, товарлар олинди	1000-«Материалларни ҳисобга олувчи счётлар» 2900-«Товарларни ҳисобга олувчи счётлар»	6010-«Етказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар»
Хизматлар олинди	Харажатларни ҳисобга олувчи счётлар	6010-«Етказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар»
ҚҚС ҳисобга олиш (тўловчилар учун)	4410-«Солиқлар ва бюджетга мажбурий тўловлар бўйича бўнақ тўловлари (турлари бўйича)»	6010-«Етказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар»
Маҳсулотлар, товарлар, хизматлар реализация қилинди	4010-«Харидорлар ва буюртмачилардан олинмаган счётлар»	9010-«Тайёр маҳсулот реализациясидан даромадлар» 9020-«Товарлар реализациясидан даромадлар» 9030-«Ишларни бажариш ва хизматлар кўрсатишдан даромадлар»
Маҳсулотлар, товарлар, хизматлар таннархини ҳисобдан чиқариш	9110-«Реализация қилинган тайёр маҳсулот таннархи» 9120-«Реализация қилинган товарларнинг таннархи» 9130-«Бажарилган ишлар, кўрсатилган хизматлар таннархи»	2800-«Тайёр маҳсулотни ҳисобга олувчи счётлар» 2900-«Товарларни ҳисобга олувчи счётлар» 2010-«Асосий ишлаб чиқариш»
ҚҚСни ҳисоблаш (тўловчилар учун), ҚҚС ҳисобга олинди	4010-«Харидорлар ва буюртмачилардан олинмаган счётлар» 6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарздорлик (турлари бўйича)»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарздорлик (турлари бўйича)» 4410-«Солиқлар ва бюджетга мажбурий тўловлар бўйича бўнақ тўловлари (турлари бўйича)»
Бир турдаги муқобил талабларни ҳисобга олиш	6010-«Етказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар»	4010-«Харидорлар ва буюртмачилардан олинмаган счётлар»
Олинган товарлар (хизматлар) қиймати берилганларининг қийматидан ошса, кўшимча тўлаш	6010-«Етказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»
Берилган товарлар (хизматлар) қиймати олинганларининг қийматидан ошса, кўшимча тўловни олиш	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»	4010-«Харидорлар ва буюртмачилардан олинмаган счётлар»

ДАРОМАДЛАР ТЎҒРИСИДАГИ МАЪЛУМОТНОМА НИМА УЧУН КЕРАК

2019 йилдан ЖШДСнинг бир текис шкаласи жорий этилган, бироқ Солиқ кодексига жисмоний шахс илгариги иш жойидан тўланган Даромадлар ва ушлаб қолинган солиқ суммалари тўғрисидаги маълумотнома эъқдим этиши ҳақидаги талаб сақланиб қолган. «Norma» компанияси эксперти Дилором САИДОВА бу нима учун кераклигини тушунтириб берди.

2019 йилгача ЖШДС шкаласи прогрессив бўлган, ходим йил мобайнида асосий иш жойини ўзгартирган тақдирда илгариги иш жойидан Даромадлар тўғрисидаги маълумотномани олиб келиши керак бўлган. Акс ҳолда ЖШДС энг юқори шкала бўйича ҳисоблаб чиқарилади, бу ходимнинг ўзига зарар келтирарди.

2019 йилдан ЖШДС шкаласи бир текис бўлди, бироқ Маълумотномани тақдим этиш ҳақидаги талаб сақланиб қолди. Савол юзага келади – унинг тақдим этилмаслиги солиқ суммасига таъсир кўрсатмаса, уни нима сабабдан тақдим этиш керак?

Агар янги ишга қабул қилинган ходим дастлабки иш ҳақи ҳисобланганига қадар Даромадлар тўғрисидаги

маълумотномани ёки СТИРни тақдим этмаса, у ҳолда ЖШДС қуйидаги суммалар бўйича имтиёзлар қўлланилмаган ҳолда ушлаб қолинади:

МХЭКМнинг 7,5 баравари миқдорда моддий ёрдам суммалари (СК 378-м. 1-б. 3-хатбоши, 27.04.2020 йилдаги ПФ-5986-сон 2-б.);

бошқа даромадлар бўйича имтиёзлар (СК 380-м.) – МХЭКМнинг 1,41 баравари миқдорда.

Маълумотнома ва СТИР тақдим этилган тақдирда солиқ суммаси илгари асосий иш жойида олинган даромадлар инobatта олинган ҳолда қайта ҳисоб-китоб қилинади (СК 388-м. 8-қ.).

Бундай вазиятларни шартли мисоллар ёрдамида кўриб чиқамиз.

2-МИСОЛ. Имтиёзни хато қўллаган ҳолда моддий ёрдам тўлаш

Янги ишга қабул қилинган ходим қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сотиб олиш учун моддий ёрдам олган.

Корхона қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сотиб олиш учун барча ходимларга 5 млн сўм миқдорда моддий ёрдам тўлашга қарор қилган. Бухгалтер имтиёзни қўллаб, ҳамманинг пластик картасига моддий ёрдам суммасини тўлиқ ўтказиб берган (СК 378-м.); 27.04.2020 йилдаги ПФ-5986-сон 2-б.).

Бироқ ходимлар орасида янги ишга қабул қилинган, илгариги иш жойидан Даромадлар тўғрисидаги маълумотнома тақдим этмаган ходим бор эди. Бухгалтер унга моддий ёрдам тўлаётганда имтиёзни қўлламаслиги керак эди. Август ойида бухгалтер ушбу хатога йўл қўйганини билиб қолди.

Ходим ой охиригача илгариги иш жойидан Даромадлар тўғрисидаги маълумотномани тақдим этмаса, бухгалтер жорий йил август ойи учун иш ҳақини ҳисоблаётганда тўланган моддий ёрдам суммасидан ЖШДС ушлаб қолиб, бюджетга тўлаши керак бўлади.

Бунда ушлаб қолинган ҳақнинг умумий миқдори ходимга тегишли бўлган сумманинг 50%идан ортиб кетмаслиги лозим (МК 164-м. 3-қ.).

1-МИСОЛ. Иш ҳақини имтиёзни қўлламасдан ҳисоблаш

2020 йил 15 июлда корхонадаги асосий иш жойига II гуруҳ ногиронлиги бўлган ходим қабул қилинган. Ходим тиббий-меҳнат эксперт комиссиясининг маълумотномасини тақдим этган.

Ходим 2020 йилда ишга қабул қилинганга қадар бошқа корхонада ишлаган, бироқ илгариги иш жойидан Даромадлар тўғрисидаги маълумотномани тақдим этмаган. Шу сабабли бухгалтер 2020 йил июль ойи учун иш ҳақини ҳисоблаётганда МХЭКМнинг 1,41 бараварини чегириши кўринишидаги имтиёзни қўлмаган (957 855,3 сўм (679 330 x 1,41)) (СК 380-м. 1-қ. 3-б.).

Август ойида ходим илгариги иш жойидан Даромадлар тўғрисидаги маълумотномани олиб келган. Энди бухгалтер август ойи учун иш ҳақини ҳисоблаётганда имтиёзни ва илгариги иш жойида олинган даромаднинг инobatта олган ҳолда жорий йил июль ойи учун илгари ушлаб қолинган солиқни қайта ҳисоб-китоб қилади.

ХОДИМЛАР САЛОМАТЛИГИ:

КОРХОНА ХАРАЖАТЛАРИГА СОЛИҚ СОЛИШ

Корхоналар ходимларнинг саломатлигини химоя қилиш мақсадида Covid-19 га тестлардан ўтказиш, химоя воситалари ва бошқа профилактика тадбирлари учун харажат қилмоқдалар. Бундан ташқари, яқинда гриппдан эмлаш даври бошланади. Ушбу харажатлар бўйича солиқ оқибатлари юзага келадими?

Covid-19га қарши курашиб...

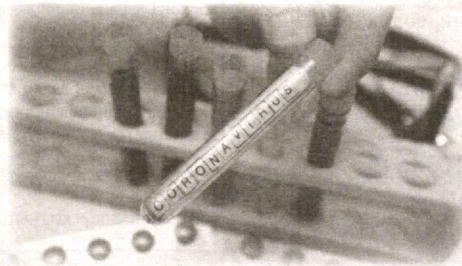
Хавфсизлик ва гигиена талабларига жавоб берадиган меҳнат шароитларини яратиб бериш иш берувчининг мажбуриятига қиради (МК 211-м.).

Covid-19 тарқалишига қарши мажбурий гигиеник талаблар белгиланган. Улар ташкилий-ҳуқуқий, мулкчилик шаклидан ва идоравий бўйсунувдан қатъи назар, барча ташкилотларга, шунингдек яқка тартибдаги тадбиркорларга ҳам тааллуқлидир (СанҚваМ 0372-20-сон, 11.05.2020 й.).

Масалан, ушбу коидалар билан никоблар, қўлқоплар, антисептиклар, ювувчи ва дезинфекцияловчи воситалардан фойдаланиш назарда тутилган. Шунингдек дастлабки (ишга қўйнидан олдин) ҳамда даврий тиббий кўрикдан ўтказилади. Covid-19 га тестлар ҳам пандемияга қарши курашиш бўйича тадбирлар сирасига қиради.

Корхонанинг коронавирус инфекциясига қарши курашиш учун харажатлари қонун ҳужжатлари коидаларидан келиб чиқади, улар хавфсиз меҳнат шарт-шароитларини таъминлашга йўналтирилган, шу сабабли:

• уларга ходимларнинг даромадлари сифатида қаралмаслиги ҳамда ЖШДС (СК 369-м. 2-қ.

5-б.) ва ижтимоий солиқ солинмаслиги керак (СК 403, 404-м.);

• улар иқтисодий жиҳатдан ўзини оқлаган чиқимлар бўлиб, фойда солиғини ҳисоблаш чоғида чегирилади (СК 305-м.).

Бундай харажатлар бўйича ҚҚС барча шартларга мувофиқ келганда ҳисобга олинishi мумкин (СК 266-м.).

Айланмадан олинандиган солиқ ҳисоблаб чиқарилаётганда харажатлар ҳисобга олинмайди (СК 463, 464-м.).

Эмлаш

Қузги даврда кўпгина корхоналар ходимлари ва уларнинг қариндошларини грипп ва бошқа инфекциялардан эмлаш ҳақини ўз маблағлари ҳисобидан тўлайдилар.

Тиббий хизмат кўрсатиш, унинг доирасида ўз ходимларини ҳамда уларнинг болаларини эмлатиш учун соғлиқни сақлаш ташкилоти билан шартно-

ма тузган бўлсангиз, ЖШДС бўйича имтиёздан фойдаланишга ҳақлисиз (СК 378-м. 3-б.). Бу ҳақда багафсил бу ерда ўқинг.

Вакциналарни харид қилиб, уларни кейинчалик ходимларга мустакил эмланишлари учун тарқатган бўлсангиз, ЖШДС бўйича имтиёзин қўллаш учун ҳужжатли асосга эга бўлмайсиз.

Дори воситаларини реализация қилиш бўйича айланма ҚҚСдан озод этилган (СК 243-м. 1-қ. 13-б.).

Иш берувчининг эмлаш учун сарфлаган харажатлари ходимларнинг моддий наф тарзидаги даромадларига қиради (СК 376-м. 1-қ.), шу сабабли:

- уларга ижтимоий солиқ солинмайди (СК 403, 404-м.);
- улар фойда солиғини ҳисоблаш чоғида чегирилмайди (СК 317-м. 3-қ.).

ТАВСИЯ

Корхонангиз фаолиятининг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб харажатларингизни асослаш учун уларни СанҚваМ ҳамда бошқа норматив ҳужжатлар талаблари билан солиштиринг. Фойда солиғини ҳисоблаш чоғида қонун ҳужжатлари қоидаларидан келиб чиқадиган харажатларингизга чегириши мумкин. Хавфсизлик ва гигиенани таъминлаш чоратадбирларига сарфланган харажатларни ҳужжатлар билан тасдиқлаш учун уларни корхонанинг локал ҳужжати билан тасдиқланг.

Олег ЦОЙ,
«Norma» компанияси эксперти.

ЖШДС ВА ХОДИМНИ ЁКИ УНИНГ БОЛАЛАРИНИ ДАВОЛАШ ҲАҚИ

Бухгалтерия ҳисоби

Бухгалтерия ҳисобида ушбу операциялар куйидагича акс эттирилади:
1) тўлов соғлиқни сақлаш ташкилотининг счётига пул ўтказиш йўли билан амалга оширилганда:

Ҳўжалик операциясининг мазмуни	Счётлар корреспонденцияси	
	дебет	кредит
Тиббий хизмат кўрсатиш учун маблағ ўтказилди	4330-«Бошқа берилган бўнақлар»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»
Ходимнинг даромади ҳисобланадиган тиббий хизмат кўрсатилганлиги учун корхона харажатлари акс эттирилди	9430-«Бошқа операцион харажатлар»	6740-«Ходимлар билан моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ҳисоблашишлар»*
Соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан хизматлар кўрсатилгани акс эттирилди	6740-«Ходимлар билан моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ҳисоблашишлар»*	6010-«Ётказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар» ёки 6990-«Бошқа мажбуриятлар»
Илгари берилган аванс ҳисобга олинди	6010-«Ётказиб берувчилар ва пудратчиларга тўланадиган счётлар» ёки 6990-«Бошқа мажбуриятлар»	4330-«Бошқа берилган бўнақлар»

? Ходим унга кўрсатилган тиббий хизмат ҳақини тўлашни илтимос қилиб, ўз корхонаси раҳбариятига мурожаат қилди. Бундай ҳўжалик операцияси қандай амалга оширилади ва ҳисобга олинади?

– Корхона тиббий хизмат кўрсатишга муҳтож бўлган ходими ёки унинг болаларига ёрдам беришга тайёр бўлса, буни куйидагиларга асосланиб амалга ошириши мумкин:

- харажатларни тўлашни сўраб раҳбар номига ёзилган ходимнинг аризаси;

- соғлиқни сақлаш ташкилотлари томонидан берилган ҳужжатлар (шартнома, хизматлар ҳақини тўлаш учун счёт ва ҳ.к.).

Тиббий хизмат ҳақи тўланганини раҳбар буйруғи билан расмийлаштиринг. Буйруқда харажатлар суммаси-

ни ва уларнинг ҳақини тўлаш усулини акс эттиринг.

Уларни куйидаги йўл билан тўлашга ҳақлисиз:

- соғлиқни сақлаш ташкилотининг счётига маблағларни ўтказиш;

- соғлиқни сақлаш ташкилотлари томонидан ёзиб берилган ҳужжатлар асосида ходимга нақд пул бериш;

- ходимнинг банкдаги ҳисобварағига маблағларни қайд этиш.

Ходимнинг ўзи нақд пулни ололмаса, у оила аъзоларига ёки ота-онасига берилиши мумкин (СК 378-м. 3-б.).

2) нақд пул берилганда:

Ҳўжалик операциясининг мазмуни	Счётлар корреспонденцияси	
	дебет	кредит
Нақд пул маблағлари берилди (тасдиқловчи ҳужжатни тақдим этиш шарти билан)	4790-«Ходимларнинг бошқа қарзлари»	5010-«Миллий валютадаги пул маблағлари»
Ходимнинг даромади ҳисобланадиган тиббий хизмат кўрсатилганлиги учун корхона харажатлари акс эттирилди	9430-«Бошқа операцион харажатлар»	6740-«Ходимлар билан моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ҳисоблашишлар»*
Илгари берилган аванс ҳисобга олинди (тасдиқловчи ҳужжат тақдим этилганда)	6740-«Ходимлар билан моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ҳисоблашишлар»*	4790-«Ходимларнинг бошқа қарзлари»

3) маблағлар ходимнинг банкдаги ҳисобварағига ўтказилганда:

Ҳўжалик операциясининг мазмуни	Счётлар корреспонденцияси	
	дебет	кредит
Пул маблағлари ходимнинг банкдаги ҳисобварағига ўтказилди (тасдиқловчи ҳужжатни тақдим этиш шарти билан)	4790-«Ходимларнинг бошқа қарзлари»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»
Ходимнинг даромади ҳисобланадиган тиббий хизмат кўрсатилганлиги учун корхона харажатлари акс эттирилди	9430-«Бошқа операцион харажатлар»	6740-«Ходимлар билан моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ҳисоблашишлар»*
Илгари берилган аванс ҳисобга олинди (тасдиқловчи ҳужжат тақдим этилганда)	6740-«Ходимлар билан моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ҳисоблашишлар»*	4790-«Ходимларнинг бошқа қарзлари»

*Ҳисобварақлар ишчи режасига 6740-«Моддий наф тарзидаги даромадлар бўйича ходимлар билан ҳисоблашиш» счётини киритиш тавсия этилади.

Олег ЦОЙ,
«Norma» МЧЖ эксперти.

! Ходимга нақд пул бераётганда ёки унинг банкдаги ҳисобварағига маблағларни ўтказаятганда ходимдан тиббий хизмат ҳақи тўланганини тасдиқловчи ҳужжатларни олинг. Бу касса чеки ёки терминал чеки бўлиши мумкин. Маблағлардан мақсадли фойдаланилганлигини тасдиқловчи ҳужжатларсиз солиқ органлари имтиёз тўғри қўлланганини тан олмасликлари мумкин.

Солиқ оқибатлари

Иш берувчининг стационар ва амбулатор тиббий хизмат кўрсатиш учун харажатлари ходимнинг моддий наф тарзидаги даромадларига киряди (СК 376-м. 1-қ. 1-б.). Уларга куйидаги солиқлар солинмайди:

- ЖШДС (СК 378-м. 3-б.);
- ижтимоий солиқ (СК 403, 404-м.).

Ушбу харажатлар фойда солиғини ҳисоб-китоб қилиш чоғида чегирилмайди (СК 317-м. 3-б.).

! Куйидаги ҳолларда ЖШДС бўйича имтиёздан фойдаланишга ҳақлисиз:
• ходим ва унинг болаларига тиббий хизмат кўрсатиш учун маблағлар тўланган ва сарфланган бўлса;
• харажатлар суммасига доир ва улардан мақсадли фойдаланилганини тасдиқловчи ҳужжатлар мавжуд бўлса.
Бу ҳолда ёрдам миқдори меъёри белгиланмагани сабабли, у қанча миқдорни ташкил этишидан қатъи назар, солиқ имтиёзларини қўллашингиз мумкин. Тиббий хизмат ҳақи тўланишига асос бўлган соғлиқни сақлаш ташкилотларининг ҳужжатлари маблағ тўланган санадан аввалроқ расмийлаштирилган бўлиши керак.

Солиқ ҳисоботида акс эттириш

Соғлиқни сақлаш ташкилотларининг ҳужжатлари асосида ҳақи тўланган тиббий хизмат кўрсатиш харажатлари суммасини куйидагиларда акс эттиринг:

1. ЖШДС ва ижтимоий солиқ ҳисоб-китобида (4-илова, АВ рақами 3221, 24.02.2020 й.):

- 012-сатрда;
банд ва имтиёз мазмунини танлаб, 2-илова «Жисмоний шахсларнинг солиқ солишдан озод этилган даромад-

лари ёйилмаси»нинг 0301-сатрида; 6-илова «Ҳар бир жисмоний шахс кесимида ҳисобланган мулкый (дивиденд ва фоизлардан ташқари), моддий наф тарзидаги ва бошқа даромадлар ҳамда жисмоний шахслардан олиннадиган даромад солиғи тўғрисида маълумот»да.

2. Фойда солиғи ҳисоб-китобига 2-«Харажатлар» иловаси 0118-сатрининг 3 ва 4-устунларида (3-илова, АВ рақами 3221, 24.02.2020 й.).

ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИДАГИ ЯНГИЛИКЛАР

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ
ҚАРОИ

2020–2021 йилларда иқтисодий ўсишни тиклаш ва иқтисодиёт тармоқлари ҳамда соҳаларида тизимли таркибий ислохотларни давом эттириш чора-тадбирлари тўғрисида*

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев ҳузуридаги Коронавирус пандемиясининг Ўзбекистон Республикасини ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга таъсирининг салбий оқибатларини бартараф этиш, тадбиркорлик фаолияти субъектларининг инвестициявий ва ташқи иқтисодий фаоллигини тиклаш, шунингдек, иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш учун шарт-шароитлар яратиш мақсадида ўтказилган мажлисдаги топириқлардан келиб чиқиб, Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги, Молия вазирлиги, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги, Ахборот технологиялари ва коммуникацияларни ривожлантириш вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан бошқа вазирликлар, идоралар ва ҳўжалик бирлашмалари билан биргаликда иқтисодиёт тармоқлари ҳамда соҳаларида таркибий ўзгаришларни тиклаш ва давом эттириш бўйича кўйидагиларга қаратилган чора-тадбирлар ишлаб чиқилганлиги маълумот учун қабул қилинсин:

2020 йилда иқтисодиёт асосий секторларининг ривожланишини сақлашга ва 2021 йилдан бошлаб барқарор иқтисодий ўсишни 5,0-5,5 фоиз даражасида таъминлашга йўналтирилган макроиқтисодий сиёсатни амалга ошириш ва бозор институтларини ислох қилишни давом эттириш;

биринчи навбатда, инқироздан кейинги ривожланиш даврида банкларни трансформация қилиш ва банк хизматларидан фойдаланиш самардорлигини ҳамда уларнинг сифатини оширишни таъминлашга доир чора-тадбирларни амалга оширишга қаратилган банк тизимини янада ислох қилиш;

аҳоли бандлигини таъминлаш ва даромадларини ошириш, тадбиркорлик фаолиятини биринчи марта амалга ошираётган шахсларни молиявий қўллаб-қувватлаш бўйича дастурий чора-тадбирларни кенгайтириш орқали ички талабни рағбатлантириш ва камбағалликни қисқарттириш;

саноат ва рақобат сиёсатини, жумладан, маҳаллий ишлаб чиқариш маҳсулотларига ички талабни рағбатлантириш, тармоқлараро кооперация алоқаларини ривожлантириш, шунингдек, саноатнинг стратегик тармоқлари корхоналарида ислохотларни давом эттириш асосида тақомиллаштириш;

инвестиция жараёнларини, биринчи навбатда, маҳаллий инвесторларнинг инфратузилма лойиҳаларини молиялаштириш ва қўшилган қийматнинг ишлаб чиқариш «занжирларини» яратиш бўйича лойиҳаларни амалга оширишдаги иштирокини рағбатлантириш учун ички манбаларни кенгайтириш йўли билан фаоллаштириш;

экспорт қилувчи корхоналарни қўшимча молиявий қўллаб-қувватлаш орқали, шу жумладан савдон молиялаштиришининг

замонавий воситаларидан фойдаланишни кенгайтириш, маҳаллий маҳсулотларни янги экспорт бозорларига етказиб беришни кенгайтиришда савдо-воситачилик ташкилотларини рағбатлантириш ҳисобига ташқи иқтисодий фаолиятни рағбатлантириш ва экспорт қилувчи корхоналарни қўллаб-қувватлаш;

давлат харидлари тизимида хусусий тадбиркорлик субъектларининг иштирокини кенгайтириш, ҳудудлардаги кичик саноат зоналарини уларга ишлаб чиқариш ва транспорт инфратузилмаси объектларини ўтказиш учун қўшимча молиявий ресурсларни ажратган ҳолда ривожлантириш асосида ишбилармонлик ва рақобат муҳитининг қулайлигини ошириш, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш;

ҳудудларда аҳолига комплекс хизматлар кўрсатадиган савдо ташкилотлари тармогини ривожлантириш, маҳаллий мобил алоқа операторларининг давлат активларини босқичма-босқич сотиш ва қишлоқ жойларда телекоммуникация тармоқларини ривожлантиришга хусусий инвестицияларни жалб қилиш, шунингдек, 2021 йилда барча ижтимоий муассасалар, қишлоқ аҳоли пунктлари ва маҳаллаларни юқори тезликдаги Интернет жаҳон ахборот тармоғига улашни яқунлаш ҳисобига хизматлар соҳаси корхоналарини қўллаб-қувватлаш ва рақамли технологияларни ривожлантириш.

2. Кўйидагилар:

2020–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасида иқтисодий ўсишни тиклаш ва тизимли таркибий ўзгаришларни давом эттириш бўйича амалий ҳаракатлар режаси (кейинги ўринларда – Ҳаракатлар режаси) 1-иловага мувофиқ;

Иқтисодиётда таркибий ислохотларни тиклаш ва давом эттириш чора-тадбирларини амалга ошириш бўйича «Йўл харитаси» (кейинги ўринларда – «Йўл харитаси») 2-иловага** мувофиқ тасдиқлансин.

3. Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосарлари (А.Ж.Раматов, Ж.А.Қўчқоров, С.У.Умурзаков) ва Бош вазир маसлахатчиси (О.М.Умаров) бир ҳафта мuddатда тадбирларни амалга оширишнинг аниқ босқичлари ва мuddатларини кўрсатган ҳолда, Ҳаракатлар режаси ва «Йўл харитаси»ни амалга оширишнинг тармоқ жадвалларини ишлаб чиқиши ҳамда уларнинг тегишли вазирликлар, идоралар ва ҳўжалик бирлашмалари кесимида тасдиқланишини таъминласин.

4. Мутасадди вазирликлар, идоралар ва ҳўжалик бирлашмалари раҳбарларининг зиммасига Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқарттириш вазирлигига ҳар ойда маълумот киритган ҳолда Ҳаракатлар режаси ва «Йўл харитаси»даги тегишли тадбирлар ўз вақтида ва сифатли амалга ошириш таъминлишини учун шахсий масъулият юклансин.

*Ушбу қарор Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) эълон қилинган ва 29.08.2020 йилдан қучга кирди.

**Қарорга 2-илова «СБХ»да чоп этилмайди. Ҳужжатнинг тўлиқ матни билан «Norma» АҚТ ва nrm.uz сайтида танишиш мумкин.

5. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги:

иқтисодиёт тармоқлари ва соҳалари, шунингдек, ҳудудлар кесимида «Йўл харитаси» доирасидаги тадбирларнинг амалга оширилиши тизимли асосда таҳлил қилиниши ва уларнинг ҳаракатлар режасида белгиланган асосий мақсад ва вазифаларга эришилган таъсирини баҳолашни таъминласин;

зарур бўлганда, «Йўл харитасига» манфаатдор вазирликлар, идоралар ва ҳўжалик бирлашмалари билан келишган ҳолда, Ҳаракатлар режасини амалга ошириш самарадорлигини оширишга йўналтирилган ўзгариш ва кўшимчалар киритсин;

Ҳаракатлар режаси ва «Йўл харитаси» доирасида амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш ва иқтисодиётда таркибий ислохотларни

амалга оширишга таъсирини баҳолаш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ва Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясига ҳар ойда ахборот киритиб борсин.

6. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бosh вазирининг молия-иқтисодиёт ва камбағалликни қисқартириш масалалари бўйича ўринбосари – иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазири Ж.А.Қўчқоров зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикасининг Бosh вазيري
А.АРИПОВ.

Тошкент ш.,
2020 йил 29 август
526-сон.

ЎЗР ВМнинг 2020 йил 29 августдаги 526-сон қарорига 1-ИЛОВА

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA ИҚTICODИЙ ЎСИШНИ TIKЛАШ ВА TИЗИМЛИ TAPKИБИЙ ЎЗГАРИШЛАРНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ БЎЙИЧА 2020–2021 ЙИЛЛАРДАГИ АМАЛИЙ ҲАРАКАТЛАР РЕЖАСИ

I-БОБ. КОРОНАВИРУС ПАНДЕМИЯСИ TAPҚАЛИШИНИНГ ИЖTИМОИЙ-ИҚTICODИЙ ОҚИБАТЛАРИ

Ўзбекистонда коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш бўйича амалга оширилган самарали чора-тадбирлар ёрдамида дунёнинг кўплаб мамлакатларида кузатилган энг ёмон ҳолатлар четлаб ўтилди.

1 миллион кишига тўғри келадиган инфекция ва ўлим даражаси (мос равишда 110 ва 0,5) дунё бўйича ўртача кўрсаткичдан 9-10 баравар паст (мос равишда 848 ва 50).

Инфекция билан зарарланганларни тиббий кўриқдан ўтказиш, профилактика қилиш, даволаш ва тиббий ҳодимларни молиявий рабатлантиришга тўғридан-тўғри санитария-гигиена ва тиббий харажатлар 651 миллиард сўмини (65 миллион доллар эквивалентда), карантин марказларининг қурилишига узок муддатли сармоялар ва тиббий асбоб-ускуналар сотиб олиш – 1,2 триллион сўмини (120 миллион доллар эквивалентда) ташкил этди.

Шу билан бирга, асосан, жорий йилнинг II чорагидаги мажбурий карантин чоралари иқтисодиёт ва ижтимоий соҳаларга ўз салбий таъсирини кўрсатди. Хусусан:

1) ҳисоб-китобларга кўра, жорий йилнинг I ярим йиллигида **ЯИМнинг ўсиши 100,2 фоизни** (дастлабки прогнозга нисбатан 105,8%), **саноат – 98,1 фоизни** (105,9%), **хизматлар – 102,6 фоизни** (107,3%), **қишлоқ ҳўжалиги – 102,8 фоизни** (103,3 %) ташкил этди.

Маълумот учун: энг оғир карантин (апрель) ойида саноатнинг пайсийи тахминан 22,8 фоизга (2019 йил апрелга нисбатан), **хизматлар 37,5 фоизга; экспорт 9,6 фоизга** баҳоланмоқда.

Жорий йилнинг май ойи ўрталаридан бошлаб саноат ва қурилиш корхоналарининг карантин чораларидан босқичма-босқич олиб чиқилиши ЯИМ, саноат ва қурилиш чўқур пайсийининг олдини олди. Шу билан бирга, **Ўзбекистон иқтисодиётда пайсийи билан эмас, балки иқтисодий ўсиш суръатлари пайсийи билан пандемиянинг салбий оқибатларини чегаралайдиган саноқли давлатлардан бири бўлди.**

2) давлат бюджети даромадлари қимматбаҳо металларнинг қулай нархлари ҳисобига сезиларли даражада пайсийади.

Бирок, 2020 йилнинг биринчи ярим йиллигида консолидациялашган бюджет тақчиллиги Инқирозга қарши курашиш жамғармасининг шаклланиши, шунингдек, Бухоро ва Сирдарё вилоятларидаги факулдада вазиятларнинг оқибатларини бартараф этиш ҳисобига иккинчи даражали харажатларни секвестрлаштиришга қарамасдан, ЯИМнинг 4,1 фоизни (режа – 0,5 %) ташкил этди.

Шу билан бирга, каронавирус пандемияси даврида аҳоли, иқтисодиёт тармоқлари ва тадбиркорлик субъектларига бир қатор солиқ имтиёзлари ва преференциялар тақдим этишни назарда тутувчи чора-тадбирлар доирасида давлат бюджети даромадлари 2,8 триллион сўм ёки ЯИМнинг 0,4 фоиз миқдориди камади.

3) ўтган йилнинг биринчи ярим йиллигига нисбатан инвестициялар ҳажми ва ўсиш суръатлари бироз пайсийади (прогноз қилинган 108,2 фоизга нисбатан 87,2 фоиз), лекин иқтисодиёт учун муҳим бўлган 39 та йирик лойиҳалар объектив шароитлар тўғрисида белгиланган муддатидан кеч ишга туширилади. Бу нафақат 2020 йилда, балки 2021 йилда ЯИМнинг ўсиш суръатларига салбий таъсир қилади.

4) хом-ашё ва бутловчи қисмларни етказиб беришда транспорт-логистика қўшловлари, корхоналарнинг вақтинча ёпилиши, шунингдек, ҳорижий мамлакатларда қўлланган карантин чоралари нафақат импортнинг 15 фоиз қисқаришига таъсир қилди, балки экспорт ҳажмига ҳам салбий таъсир кўрсатди.

Жорий йилнинг биринчи ярмида экспортдаги йўқотишлар 2019 йилнинг шу даврига нисбатан 1,8 миллиард долларга, жумладан, **табiiй газ экспорти 735 миллион доллар, туризм хизматлари – 399,1 миллион доллар, авиация хизматлари – 150,3 миллион доллар; мева-сабзавот маҳсулотлари – 215,5 миллион доллар; мис ва рух маҳсулотлари – 106 миллион долларга** баҳоланмоқда.

5) туризм, транспортнинг барча турлари, умумий овқатланиш, ноозиқ-овқат товарлари савдоси, барча турдаги таълим хизматлари, маданият ва кўнгилочар муассасалар хизматлари **коронавирус пандемиясидан энг кўп зарар кўрган тармоқлар ҳисобланади.**

Вазият шундай мураккаблашмоқдаки, ушбу тармоқларнинг инқирозгача фаолиятини тиклаш нафақат Ўзбекистон Ҳукуматининг чоралари, балки дунёда инфекция тарқалишининг умумий ҳолати билан боғлиқ.

II БОБ. ЎЗБЕКИСТОНДА КОРОНАВИРУС ИНФЕКЦИЯСИ TAPҚАЛИШИНИНГ КЕНГ АВЖ ОЛИШ ДАВРИДА АҲОЛИ ВА ИҚTICODИЁТНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВATЛАШ УЧУН ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН АСОСИЙ ЧОРАЛАР, TIKЛAНИШ БОСҚИЧЛАРИ ВА 2020 ЙИЛДА КУТИЛАЁТГАН НАTИЖАЛАР

1) санитария-гигиена тадбирларини ўтказиш, инфекция юктириш ва юктирган одамларни даволаш, иқтисодиётнинг алоҳида энг кўп зарар кўрган тармоқларини сақлаш, инвестицион фаолликни ва аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлашни ошириш ҳисобига янги иш ўринларини яратиш мақсадида

10 триллион сўм миқдоридagi Инқирозга қарши курашиш жамгармасини ташкил этиш.

Жорий йилнинг 1 июль ҳолатига, Инқирозга қарши курашиш жамгармаси маблағлари ҳисобидан **5,6 триллион сўм** маблағ сарфланган бўлиб, шундан ташхис-тест тизимлари, реактивлар ва химоя воситаларини сотиб олиш, санитария-эпидемиология ишларини амалга ошириш ҳамда тиббиёт ходимларини моддий қўллаб-қувватлашга **724 миллиард сўм** сарфланди.

2) корхоналар банкрот бўлишининг олдини олиш бўйича чора-тадбирлар қабул қилиш, муҳтож ҳўжалик субъектларига, биринчи навбатда, зарар кўрган тармоқларга субсидиялар, кредитлар ёки пролонгациялар шаклидаги қўшимча молиявий ресурслар ажратилиш.

Хусусан, карантин чораларидан зарар кўрган **59,8 мингта** кичик бизнес субъектлари ва корхоналар **567,5 миллиард сўм** миқдорида мулк солиғи ва ер солиғидан озод қилинди. **20,3 мингта** хусусий тадбиркорлик субъектларига фойдаланилмаётган ер участкалари ва объектлари учун **юқори ставкаларни татбиқ этиш ва жарималарни (1,1 триллион сўм)** ундириш тўхтатилди.

328,8 мингта микрофирма ва кичик корхоналар (**1,68 миллион** фоишга) учун ижтимоий солиқ ставкаси **12 фоиздан 1 фоизга (662 миллиард сўм)** камайтирилди. **239 мингта** яқка тартибдаги тадбиркорларга энг кам ижтимоий солиқ миқдори базавий ҳисобланган сумманинг **50 фоизигача (155 миллиард сўмдан ортиқ)** камайтирилди.

4 022 та экспорт қилувчи, ташқи савдо операциялари бўйича дебиторлик қарзлари мавжуд корхоналарга **1,7 триллион сўм** миқдоридаги жарималарни қўллаш тўхтатилди.

Тижорат банклари томонидан **23,9 триллион сўмлик** кредитлар пролонгация қилинди.

3) «Ҳар бир оила – тадбиркор» дастури орқали аҳолининг энг муҳтож қатламларини қўллаб-қувватлаш ва уларнинг даромад базасини **4 триллион сўмга** ошириш.

Инқирозга қарши курашиш жамгармаси маблағларидан аҳолини, айниқса, кам таъминланган оилаларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, шунингдек, ишсизларни жамоат ишларига жалб этиш учун **621 миллиард сўм** ажратилди. Ижтимоий нафақалар олувчи оилалар сони **595 мингдан 799 мингтача** ёки **34 фоизга** кўпайди.

Пенсия жамгармаси томонидан ортиқча тўланган пенсиялар бўйича **12,9 минг** нафақа олувчиларнинг **20 миллиард сўмдан** ортиқ қарзлари ҳисобдан чиқариб ташланди.

Биринчи марта камбағаллар билан манзилли ишлар бошланди. Уйма-уй ўтказилган орган ишлар натижасида **583 мингта** моддий ёрдамга муҳтож «камбағал оилалар» аниқланди. Уларни қашшоқликдан чиқариш ва бандлигини таъминлаш бўйича мақсадли чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш бошланди.

Хусусан, «Саховат ва кўмак» умуммиллий ҳаракати доирасида уларга **307 миллиард сўмдан** ортиқ миқдорда моддий ёрдам кўрсатилди.

4) иқтисодиёт тармоқлари барқарорлиги учун зарур ва муҳим бўлган секторларни мақсадли қўллаб-қувватлаш (энергетика, кимё, тўқимачилик, электротехника саноатлари, қурилиш, банк иши, туризм, соғлиқни сақлаш).

Хусусан, туризм билан шуғулланувчи **3 167 та** яқка тартибдаги тадбиркор учун жисмоний шахслар даромадларига солинадиган даромад солиғини ҳисоблаш тўхтатилди (**3,1 миллиард сўм**).

Жорий йилнинг охирига қадар **3 704 та** сайёҳлик, меҳмонхона хизмати ва авиация соҳаси субъектлари ер солиғи ва мулк солиғидан озод қилинди, шунингдек, улар учун ижтимоий солиқ ҳажми **12 фоиздан 1 фоизга** пасайтирилди (**154,5 миллиард сўмдан** ортиқ).

Тиббий асбоб-ускуналарни импорт қилишда, **2,8 миллиард сўмлик** Божхона тўловларидан озод қилиш мақсадида имтиёзлар берилди.

Умумий оватқатлаш ва алкоголь махсулотлари савдоси соҳаси билан шуғулланувчи **11,2 мингдан** ортиқ корхоналар учун ажратмалар (**5 фоиздан 3 фоизгача**) ва **ийгимлар миқдори (25 фоизга)** камайтирилди, бу эса уларга **17,1 миллиард сўм** миқдоридаги маблағларни ўз ихтиёрида қолдиришга имкон яратди.

Иқтисодиёт тармоқларининг барқарор фаолиятини таъминлаш мақсадида Инқирозга қарши курашиш жамгармаси маблағлари ҳисобидан **2 166 миллиард сўм** ажратилди.

Бундан ташқари, соғлиқни сақлаш муассасаларини қуриш, реконструкция қилиш ва яқхошлаш, ирригация ва мелiorатив объектлари, ичимлик суви таъминоти ва канализация тизимлари учун **3,7 триллион сўмлик** қўшимча **2 424 та** инфратузилма лойиҳалари рўйхати шакллантирилди ва мазкур лойиҳалар учун Инқирозга қарши курашиш жамгармасидан **1,1 миллиард сўм** миқдоридаги маблағлар ажратилди.

5) қишлоқ ҳўжалиги махсулотларини карантин чораларидан ҳоли ҳудуд сифатида сақлаш, барча қишлоқ ҳўжалиги тадбирларини ўз вақтида молиялаштириш ва амалга ошириш.

83 мингта қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқарувчиларига қўшимча ёрдам сифатида сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ миқдори **50 фоизга** камайтирилиб, **814 миллиард сўмдан** ошди.

Бироқ, табиий офатлар рўй бергани сабабли, шу йилнинг апрель ойида Қашқадарё, Навоий ва Бухоро вилоятларида **16,6 минг** гектар экин майдонлари, шунингдек, Фарғона водийсининг бир қатор майдонларидаги боғлар зарар кўрди. Сардоба вилоятидаги сув омборининг қулаши туфайли **21 минг** гектардан ортиқ экин майдонлари муомаладан чиқарилди.

Натижада, **2020 йилнинг 1 ярим** ийлигида яқли қишлоқ ҳўжалиги махсулотининг ўсishi ўтган йилнинг шу даврига нисбатан **102,8 фоизни** ташкил қилди (прогноз – **102,4 фоиз**).

6) коронавирус инфекциясининг тарқалиш даражасига қараб («қизиқ», «сарик», яшил» минтақалар) вилоятлар ва яшаш пунктларида карантин тадбирларини ўз вақтида босқичма-босқич олиб ташлаш орқали вирус тарқалмаган жойларда бизнесни тиклаш жараёнини кечиктирмасликка имкон яратиш.

7) бизнес ва аҳолини қўллаб-қувватлаш учун «кўл режимида» ишлайдиган қашшоқликни камайтириш ва аҳолининг самарали талабини сақлашга қаратилган **кенг қўлланли маъмурий чора-тадбирлар** ишлаб чиқиш.

Алоҳида эътибор пандемия туфайли аҳолининг, айниқса, мамлакатга қайтган меҳнат муҳожирлари орасида ишсиз қолганларни муаммоларига қаратилмоқда.

Хусусан, **231,9 минг** киши жамоат ишларига жалб қилиниши учун Жамгармадан **165,7 миллиард сўм** миқдоридаги маблағлар ажратилди. Хусусий ҳўжаликлар ва кооперативларга **30,7 мингдан** ортиқ фуқаро ишга жалб этилган, шунингдек, бандликка кўмаклашиш жамгармасидан ажратилган субсидиялар ҳисобидан тадбиркорлик фаолиятини бошлаган.

Қабул қилинган чора-тадбирлар Ўзбекистонга жорий йилнинг май ойи бошида саноат пасайишининг энг паст нуктасини бартараф этиш ва жорий йилнинг июнь ойи ўрталарига келиб, хизмат кўрсатиш соҳаларидаги энг паст пасайиш нуктасини бартараф этиш имконини берди.

III БОБ. АМАЛИЙ ҲАРАКАТЛАР РЕЖАСИНИНГ АСОСИЙ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ

Келгуси даврининг асосий чекловлари ва таҳдидлари қуйидагилар ҳисобланади:

1. Маҳаллий махсулотлар ва хизматлар ишлаб чиқарилишининг чекланиши. Бунинг олдини олиш учун карантин даврида ҳўжалик фаолиятини вақтинча тўхтатиб туриш туфайли молиявий қийинчиликларга дуч келганларга алоҳида эътибор бериб, корхоналарнинг ҳўжалик фаолиятини тезроқ тиклаш зарур. Муаммони ҳал этиш иқтисодиётга молиявий маблағларни, шу жумладан, инвестиция ссудалари бўйича

қарзларни узайтириш ва айланма маблағлар сифатида «тез пуллар»ни ажратишни талаб қилади.

2. Аҳоли даромадларининг пасайиши, ишлаб чиқариш занжиридagi узилтириш туфайли **ички талабнинг чекланиши**. Муаммонинг ечими корхоналарнинг ишлаб чиқариш фаолиятини тиклаш, янги иш ўринлари яратиш ва тиклаш, кейин эса аҳоли даромадларининг ўсиши билан боғлиқ ҳисобланади.

3. **Карантин чораларини либераллаштириш ва коронавир**ус инфекциясининг тарқалиш даражаси юқори бўлган мамлакатлардан одамларнинг кўчиб ўтишига йўл қўймаслик учун ташқи чегараларнинг ёпилиши билан коронавирус инфекциясининг аҳоли орасида тарқалиши хавфи. Муаммонинг ечими маълум санитария-гигиена меъёрлари ва чекловларининг сақланишида (айниқса, оммавий тадбирлар пайтида, мамлакат ташқарисидан кирганда ва ҳоказо) ва беморларга зарур тиббий ёрдамни кенгайтиришда намоён бўлади. Коронавируснинг сайёрада тарқалишининг давом эттишини ҳисобга олиб, ягона усул – бу ўз вақтида таххис қўйиш ва самарали даволашни ўрганиш ҳисобланади.

4. **Бюджет тақчиллигининг ошиши ва ташқи давлат қарзининг ўсиши, макроиқтисодий барқарорлик хавфларининг намоён бўлиши**. Жаҳон ишлаб чиқаришининг кескин пасайиши ва глобал иқтисодий тикланиш иқтибодлари тўғрисида ноаниқликнинг юқори даражаси кўлаб давлатларни иқтисодиётда аҳолини ва ялли талабни қўллаб-қувватлаш учун бюджет харajatларини (шу жумладан, ташқи қарз маблағлари ҳисобига) қўлгайтиришга мажбур қилмоқда.

Ташқи қарзининг ўсишини олдини олиш учун асос яратиш, хусусий ва тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар учун шартини яхшилаш қисқа ҳамда узоқ истиқболда инкироздан кейинги тикланиш иқтисодиёт барқарор ривожланишининг асосий шартлари ҳисобланади.

Бу, ўз навбатида, иқтисодиётни либераллаштириш (жумладан, энергия ресурслари бозори) соҳасида бошланган ислохотларни изчил давом эттириш, рақобат муҳитини ривожлантириш, ишбилармонлик муҳитини яхшилаш ва иқтисодиётда давлат секторининг улушини камайтиришни талаб қилади ва ўрта муддатли истиқболда хорижий инвестицияларнинг барқарор ўсишига ёрдам беради.

5. **Жаҳон молиявий-иқтисодий инкирози шароитида потенциал инвесторларнинг молиявий аҳволи ёмонлашиши натижасида юзага келадиган инвестицияларга, айниқса, ташқи сармояларга чекловлар**. Ҳозирги вазията маҳаллий инвесторларга хорижий инвесторлар билан тенг инвестиция шартини яратиш, маҳаллий сармоядорлар учун рағбатлантириш ва инвестиция имкониятларини кўчайтиришни талаб қилади.

6. **Жаҳон молиявий инкирози сабабли, ташқи талабнинг чекланиши ва ўзбек маҳсулотларини импорт қилувчи мамлакатлардаги инкироз**. Россия, МДҲ мамлакатлари ва Хитойдаги иқтисодий пасайиш Ўзбекистондан асосий маҳсулотлар: табиий газ, мева-сабзавот, тўқимачилик, электротехника, кимёвий маҳсулотлар, минерал ўғитлар экспортнинг физик ҳажмини камайтиши, шунингдек, асосий экспорт маҳсулотлари: пахта ва тўқимачилик, табиий газ, мис нархларининг пасайиши билан боғлиқ.

Муаммо экспорт географиясини кенгайтиришни жадаллаштириш, Европа ва Осиё бозорларига чиқиш, шунингдек, экспорт қилувчиларни рағбатлантириш бўйича чора-тадбирларни давом эттириш, жумладан, давлат бюджетидан транспорт харajatларининг бир қисмини субсидия қилиш орқали бар-тароф этилади.

7. **Бандлик муаммоси, жумладан, меҳнат миграцияси имкониятларининг қисқариши ҳамда камбағалликнинг ошиши Ўзбекистон учун катта таҳдид ҳисобланади**.

Иқтисодиётнинг олдида турган ҳозирги турли таҳдид ва муаммоли вазиятни инобатга олиб, амалий харajatлар режаси Ҳукумат, барча вазирликлар, идоралар ва ҳужалик

бирлашмалари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг харajatларини мувофиқлаштириш учун:

1) коронавирус пандемиясининг иқтисодиёт ва аҳоли учун салбий оқибатларини бартараф этиш (тиклаш нукталари);

2) тизимли ислохотларни давом эттириш учун шароитларни яратиш;

3) иқтисодиёт ривожига қўшимча туртки берадиган янги имкониятлар ва захираларни аниқлаш («усиш нукталари»).

Амалий харajatлар режасини **икки босқичда** амалга ошириш таклиф этилади:

1-босқич – 2020 йил охирига қадар – барқарорлаштириш ва тикланган ўсиш, Юқорида айтиб ўтилган ва таклиф қилинган чора-тадбирларнинг тўлиқ бажарилиши билан 2020 йилга мўлжалланган кўрсаткичлар қуйидагича баҳоланади:

Ялли ички маҳсултининг ўсиши – **102,2 фоиз** (дастлабки прогноз **105,5%**), шу жумладан саноат – **103,4 фоиз (106,5%)**, қишлоқ ҳўжалиги – **103,3 фоиз (102,3%)**, инвестициялар – **101,2 фоиз (109,3%)**; хизматлар – **100,1 фоиз (105,8%)**, чакана савдо айланмаси, умумий оватланиш билан бирга – **103 фоиз (105,6%)**; экспорт – **94,3 фоиз (115,6%)**.

Ушбу ҳисоб-китоблар Республикада ва дунё миқёсида қарантинни қайта жорий этиш эҳтимолини ўз ичига олмайд.

2-босқич – 2021 йилдан бошлаб 5,0-5,5 фоиз барқарор иқтисодий ўсиш суръатларини таъминлайдиган, **2020–2021 йиллар давомида** коронавирус пандемиясининг оқибатларини мослаштириш билан **тизимли ислохотларни давом эттиришга қаратилган чоралар**.

Шу билан бирга, ташқи таъсирнинг давомийлиги ва пандемиянинг иқтисодиётнинг айрим тармоқлари ва секторларига (туризм, транспорт, экспорт) таъсирини ҳисобга олган ҳолда, уларнинг инкирозгача бўлган тенденцияларига қийиш 2021 йилдан ўтиши мумкин.

IV БОБ. МАКРОИҚТИСОДИЙ СИЁСАТ ВА БОЗОР ИНСТИТУТЛАРИНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШ СОҲАСИДАГИ АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Мамлакат иқтисодиётининг тикланиши ва кейинчалик барқарор ривожланиши макроиқтисодий шарт-шароитлар, чора-тадбирлар ва тартибга солиш воситаларини яратиш билан бевосита боғлиқдир.

Стратегияда белгиланган макроиқтисодий сиёсат ва институционал ислохотларни давом эттириш билан бирга, ҳозирги вақтнинг ўзига ҳоз хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, 2020 йилнинг қолган даврида ва 2021 йилда қуйидагиларга асосий эътибор бериш талаб қилинади:

– **ташқи қарзинг ўсишини чеклаш**, қарз маблағларидан фойдаланиш самарадорлигини қатъий назорат қилиш. Бу эса молиявий харajatларни камайтириш, хусусий инвестицияларни хар томонлама тарғиб қилиш, шунингдек, кейинги йилларда ташқи қарздорликни устав чегарасидан ўтишининг олдини олиш учун ўрта муддатли режа ва чора-тадбирларни тайёрлаш, бюджет харajatларини режалаштириш ва Ўзбекистон Республикаси тикланиш ва тарққиёт жамғармаси томонидан молиялаштириш, шунингдек, улардан фойдаланиш устидан қаттиқ назорат қилиш;

– **ташқи қарзлардан самарали фойдаланиш**, уларни устувор равишда, бюджет дефицити, инфратузилма лойиҳаларини, иқтисодий ўсишга бевосита ва иккинчи даражали таъсир кўрсатадиган ижтимоий объектларни молиялаштиришга қаратиш, аҳоли бандлигини таъминлаш, шунингдек, камбағалликни қисқа ва ўрта муддатда қисқартиришга йўналтириш;

– **техник-иқтисодий асослаш босқичида лойиҳа танлаш мезонларини тақомиллаштириш орқали давлат инвестиция харajatларини оптималлаштириш**, қиймати ва амалга ошириш вақти долзарблигини йўқотган инвестицион лойиҳаларни рад қилиш, шунингдек, уларнинг ишга туширилганидан кейин инвестиция лойиҳаларини амалга оширилиши ва самарадорлигини мониторинг қилиш, лойиҳаларни молиялаштиришга хусусий инвестиция воситаларидан фойдаланишни кенгайтириш,

шу жумладан, корпоратив ва инфратузилма облигацияларини чиқариш орқали давлат-хусусий шерикчиликни ва фонд бозорини ривожлантириш;

– солиқ ва божона имтиёзларини оптималлаштириш бўйича ишларни якунлаш;

– саноат ва рақобат сийсатини такомиллаштириш. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва «ушиш нукталарига» молиялаштиришни жалб этиш, экспорт бозорларида рақобатбардошликни ошириш, халқаро қиймат занжирларида ички корхоналар иштирокида изчил ўсишни рағбатлантириш учун янги ривожланиш драйверларини аниқлаш билан ўрта мuddатли саноат сийсатини стратегиясини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш, шу жумладан, давлат корхонаси ислохот жараёнини якунлаш, монополияга қарши курашни тартибга солиш ва рақобат муҳитини яратиш чора-тадбирлари орқали, ишлаб чиқаришни илм-фан билан бирлаштиришнинг самарали тизимини яратиш (тадқиқот марказлари, лойиҳалаш бюрослари, илмий-тадқиқот ва ишлаб чиқариш бирлашмалари ва бошқалар.);

– қишлоқ ҳўжалиги соҳасини ислох қилишни давом эттириш. Қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқарувчиларининг ҳўжалик фаолиятига маъмурий аралашувни тўлиқ чеклаган ҳолда, нарх шаклланишида бозор механизмларини жорий этиш, молиявий ресурсларнинг ҳаракати ва ер айланмасининг гаров механизмини такомиллаштириш. Қишлоқ ҳўжалигида қиймат занжирларини яратиш механизминини рағбатлантириш;

– ишлаб чиқариш харажатларини оптималлаштириш, замонавий технологияларни жорий этиш ва ишлаб чиқариш жараёнини рақамлаштириш орқали иқтисодиётда меҳнат унумдорлигини ошириш орқали иш ҳақининг ҳажмини ошириш, ва маҳаллий маҳсулотларнинг халқаро рақобатбардошлигини оширишдан иборат.

V БОБ. БАНК СЕКТОРИДАГИ АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Амалий ҳаракатлар режасининг самарадорлиги кўп жihatдан банк тизимининг молиявий кўмаги асосида ҳўжалик юритувчи субъектларнинг тадбиркорлик фаолиятини тўлаши билан боғлиқ бўлади.

Амалий ҳаракатлар режаси, 2020–2025 йилларга мўлжалланган чора-тадбирларни ислох қилиш стратегиясида тасдиқланган чора-тадбирларни ҳисобга олган ҳолда қуйидагиларни назарда туттади:

а) 2020 йил охиригача бўлган давр учун:

– иқтисодий фаолиятни, шу жумладан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш мақсадида, иқтисодий чора-тадбирларни қўллаган ҳолда тадбиркорлик субъектларига берилган кредитлар бўйича фоиз ставкаларини ўртача даражада пайсатириш чоралари қўриш;

– кечиктирилган қарз миқдорини ҳисобга олган ҳолда, банк тизимининг ликвидлигини баҳолаш учун стресс-тестларни ўтказиш;

– мажбурий захиралаш шартларининг қайта қўриб чиқиши муносабати билан тижорат банкларига 2,2 триллион сўм миқдорида қўшимча ликвидлик бериш, шунингдек, Марказий банкнинг пул-кредит инструментларидан, шу жумладан, махсус воситадан фойдаланган ҳолда 3-6 ой мuddатта, фақат кичик бизнес ва тадбиркорликнинг иқтисодий фаолиятини қўллаб-қувватлаш учун 2,6 триллион сўм тақдим этиш;

– короновирус пандемиясидан зарар кўрган корхоналарни қўллаб-қувватлашни кенгайтириш мақсадида уларни 2020 йилнинг иккинчи ярмида 17 триллион сўм миқдорида айланма маблағлар билан таъминлаш;

– халқаро молия институтлари ва хорижий экспертларни жалб қилган ҳолда давлат банклари фаолиятини комплекс диагностика қилиш асосида трансформация дастурларини (йўл хариталарини) ишлаб чиқиш;

– нобанк кредит ташкилотларини ривожлантириш учун ҳуқуқий асосларни яратиш, Ўзбекистон Республикасининг «Нобанк кредит ташкилотлари тўғрисида» ги Қонунини қабул қилиш;

– банкларда корпоратив бошқарув тўғрисидаги низомнинг янги таҳририни тасдиқлаган ҳолда корпоратив бошқарув соҳасида Базель кўмитасининг тамойилларини жорий этиш;

– банкларни лицензиялаш тўғрисидаги низомларни қайта қўриб чиқиш орқали хорижий стратегик инвесторларни банк секторига жалб этиш шарт-шароитларини шакллантириш;

– халқаро стандартлар асосида тижорат банкларида таваккалчилик тамойили асосида бошқаришни жорий этиш.

б) 2021 йилда амалга ошириш учун тақлиф этилган чора-тадбирлар:

– банк операцияларини соддалаштириш, жумладан, кредит бериш бўйича қарорлар қабул қилиш, шунингдек, банк хизматларини рақамлаштириш орқали банк тизими ва тадбиркорлик субъектлари харажатларини камайтириш;

– мулк ёки пул шаклида гаров талаб қилмайдиган, шу жумладан, ишонч, лойиҳани молиялаштириш каби кредитлаш воситаларини кенгайтириш;

– мавжуд автоматлаштирилган банк тизимларини баҳолаш учун тижорат банкларининг АТ-аудитини ўтказиш;

– лойиҳа тақлифларини шакллантириш ва уларни асослаш ёрдам бериш, ишга туширилганда сўнг лойиҳаларни қўллаб-қувватлаш, шу жумладан, айланма маблағларни ўз вақтида тўлдириш орқали мижозлар билан ҳамкорлик алоқаларини мустаҳкамлаш.

VI БОБ. АҲОЛИ БАНДЛИГИ, ДАРОМАДЛАРНИ ОШИРИШ ВА КАМБАГАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ҲИСОБИГА ИЧКИ ТАЛАБНИ РАҒБАТЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ

Карантин даврида аҳоли бандлигининг қисқариши ва ташқи меҳнат миграциясидан келадиган даромадларнинг камайтиши аҳолининг харид қобилиятини пайсатирди ҳамда ички истеъмол бозори имкониятларини суғалтирди. Экспортни чеклаш билан бир қатарда, истеъмол маҳсулотлари, биринчи навбатда, нозик-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқаришнинг пайсатишига сабаб бўлди.

Ички тўлов қобилиятига эга талабнинг тикланиши ва кенгайтириш меҳнатга лаёқатли фуқароларнинг бандлигини ошириш ва даромад олишлари бўйича амалга оширилган чоралар билан боғлиқ. Ушбу мақсадлар учун 2020 йилда оилавий тадбиркорликни ривожлантириш дастури доирасида ажратилган кредитлар ҳажми 4 триллион сўмни ташкил этади.

Аҳолини иш билан таъминлаш, оилавий бизнесни қўллаб-қувватлаш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш корхоналари фаолиятини қайта тиклаш, уй-жой, ижтимоий инфратузилма ва реконструкция қилиш, янги қишлоқ ҳўжалиги ерларини фойдаланишга топшириш бўйича кенг кўламли чора-тадбирлар йил охирига қадар 810,6 мингта доимий иш ўринлари тикланишига, 302,8 мингта доимий ва 662,8 мингта вақтинчалик ҳамда мавсумий иш ўринларини яратилишига имконият беради.

Жумладан, «Ягона миллий меҳнат тизими» орқали 265,2 минг нафар ишсизлар бўш иш ўринларига жойлаштирилади, 301 минг киши жамоат ишларига жалб қилинади, 53,6 минг киши тадбиркорлик ва уй-жой майдонларини ривожлантириш, қишлоқ ҳўжалиги, хунармандчилик ҳамда тивувчилик кооперативларида аъзолик учун субсидиялар билан таъминланади, 42,8 минг киши бепул тарзда касб-хунарга ўқитилади.

Иш ўринларини излаш ва ишга жойлаштириш учун «Ягона миллий меҳнат тизими» идораларида дастурий таъминот воситаси (my.mehnat.uz) жорий этилиб, унда жорий йилнинг бошидан бунён 385 минг корхоналар камраб олинди, 3,5 миллиондан ортиқ ишчиларга электрон меҳнат дафтарчалари юритила бошланди.

Келтириб ўтилган барча чора-тадбирлар Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Ҳукуматининг қарорлари билан тасдиқланган ҳамда амалий чора-тадбирлар режасига киритилган.

Бандликни, шу жумладан, расмий бандликни кенгайтириш, шунингдек, аҳоли даромадларини ошириш учун қўшимча шароитларни яратиш мақсадида, 2020–2021 йиллар учун амалий чора-тадбирлар режаси куйидагиларни назарда тутди:

а) 2020 йил якунига қадар:

– аҳолининг камбағал қатламлари билан ишлашнинг амалдаги шаклидан Жаҳон банки ва БМТ Тараққиёт Дастури билан биргаликда Ўзбекистон Республикасининг Барқарор ривожланиш мақсадлари билан узвий боғлиқлигидаги узоқ мuddатли камбағалликни қисқартириш Стратегиясини ишлаб чиқиш асосида камбағалликни қисқартиришга қаратилган стратегик ва дастурий чора-тадбирларни амалга оширишга ўтиш. Бунда, 4 та мезон (мулқ, нисбий, моддий депривация ва камбағалликнинг кўп ўлчамли индекси)дан фойдаланиш орқали Тошлоқ туманидаги сано тараққисидан камбағалликни баҳолаш услубиятини амалиётда қўллаш;

– Сидраев виллоятидаги сано лойиҳаси, шунингдек, аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож катламлари қўллаб-қувватлаш бўйича тажриба асосида, айниқса, пандемия шароитида, ижтимоий ҳимоя реестрини жорий қилиш;

– халқаро экспертлар билан биргаликда яшаш минимуми ва истеъмол саватчасини ҳисоблаш ҳамда қўллаш учун меъёрий базани ишлаб чиқиш;

– Ўзбекистонда камбағалликнинг ўзига хос жиҳатлари ва омилларини ўрганиш, шунингдек, камбағалликни қисқартириш соҳасида тахлилий ва услубий материаллар тайёрлаш учун Иқтисодий тарраққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги қошида марказ ташкил этиш;

– 2020 йил охирига қадар базавий ҳисоблаш миқдорининг **50 фоиз** ҳажмидаги бир марталик тўлов (ҳозирги вақтда бу миқдор ҳар ойда тўланади) орқали ўзини ўзи банд қилиш фаолият турларини кенгайтириш, шу жумладан, уй-жой қуриш ҳамда жисмоний шахсларга тегишли квартираларни таъмирлашни киратиш;

– халқаро молия институтлари ҳамда халқаро молия ташкилотларининг кредитлари ҳисобига лойиҳаларни амалга оширишда маҳаллий пудратчилар имкониятларидан фойдаланишни кенгайтириш;

– малакасиз хорижий ишчи кучидан фойдаланишни чеклаш;

– туман ёки шаҳар сектор раҳбарининг тавсияси асосида иш билан таъминлашга қўмаклашиш жамғармаси маблағлари ҳисобидан ишсизларга ажратилган микрокредитлар миқдорини **2,5 бараварга** ошириш (базавий ҳисоблаш миқдорининг **100 дан 250 бараваригача**);

– тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишни бошлаш учун ишсизларга давлат рўйхатидан ўтгандан сўнг дастлабки 3 ойда транспорт ва ижара харажатларини қоплашга субсидиялар ажратиш;

– маҳаллаларда аҳолини, айниқса, ёшлар ва хотин-қизларнинг асосий қасб-хунарга ўқитиш пунктларини ташкил этиш, бандликка қўмаклашиш жамғармаси маблағлари ҳисобидан таълим олиш;

– **150 минг** нафар қайтиб келган меҳнат муҳожирларини меҳнат органлари орқали жамоат ишларига жалб қилиш, шу жумладан, фойдаланилмаётган қишлоқ хўжалиги ерларини ўзлаштириш ҳисобига иш билан таъминлаш.

б) 2021 йилда амалга ошириш учун тақиқф этилган чора-тадбирлар:

– камбағаллик даражаси юқори бўлган ҳудудларда давлат улуши бўлган республика давлат органлари ва корхоналарини бириктириш, шунингдек, қишлоқ аҳолиси малакасини ошириш мақсадида 3 йил мuddатга грант асосида ўқиган олий ўқув юртлири битирувчилари ҳамда давлат бошқаруви академияси талабаларини ушбу йўналишлар бўйича ишга юбориш амалиётини жорий этиш;

– қишлоқ хўжалиги кооперативларига жалб этиш орқали томорқа ер эгаларини қўллаб-қувватлаш ва аҳоли бандлигини таъминлаш бўйича қўрилаётган чора-тадбирларни ҳисобга

олган ҳолда қишлоқ хўжалиги соҳасида таркибий ислохотларини давом эттириш;

– солиқ тўловчилари томонидан солиқ мажбуриятларини бажаришни энгиллаштиришга ҳамда солиқ юқини қисқартиришга йўналтирилган солиқ сибсватини такомиллаштириш;

– ўзини ўзи иш билан банд этган фуқароларни рўйхатга олиш ва фаолиятини амалга ошириш тартибини соддалаштириш, шунингдек, қўшимча кредит ресурсларини ажратиш ва солиқ мажбуриятларини соддалаштириш орқали яқка тартибдаги тадбиркорлар сонини ошириш, кичик бизнес ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш;

– бандликни таъминлаш бўйича бошқа чора-тадбирларнинг (яғни иш ўринларини яратиш ва мавжуд қувватлардан фойдаланишни ошириш, инвестиция фаолиятини мустаҳкамлаш, шу жумладан, уй-жой қурилиши соҳаси, бизнес муҳитини яхшилаш, кичик бизнесни ривожлантиришни рағбатлантириш ҳамда аҳолининг ўзини ўзи иш билан бандлигини қонунийлаштириш) харакатлар режасининг кейинги бўлимлари билан боғлиқлигини таъминлаш.

VII БОБ. ИШБИЛАРМОНЛИК ВА РАҚОБАТ МУҲИТИНИ ЯХШИЛАШ, ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БҮЙИЧА АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Чекланган мuddат ва инвестиция ресурслари шароитида аҳоли бандлиги ва даромадларини қўпайтириш муаммолари ва вазифаларини ҳисобга олган ҳолда, кичик бизнес ва тадбиркорликнинг жадал ривожланиши бутун иқтисодиёт учун энг муҳим «ўсиш нуқтаси»дир.

Қисқа мuddатли чоралар тармоқ фаолиятини, айниқса, энг кўп зарар қўрган соҳалар фаолиятини тезроқ тиклашга қаратилган бўлиши керак.

а) 2020 йилда амалга ошириш учун тақиқф қилинган чора-тадбирлар:

– жорий йил охиригача корхоналарнинг банкротлик ҳолатига уринишларини (ихтиёрий банкротликдан ташқари) рад этган ҳолда жойларда давлат органлари томонидан тижорат банклари кичик бизнес ва тадбиркорлик соҳаси фаолиятини қайта тиклашда, юқори даражада ёрдам бериш;

– ортиқча тўланган даромад солигининг ҳамда ҚҚСнинг ўз вақтида қайтарилишини таъминлаш орқали тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш;

– янги чакана савдо корхоналарини, шу жумладан, қишлоқ жойларда дўконларнинг ташкил этилишини рағбатлантириш орқали кичик бизнес субъектларига маҳсулотларини улғуржи ва чакана савдоси учун шароит яратиш;

– чакана савдо ва хизматлар соҳаси айланма маблағларига бизнес учун мақбул фоиз ставкалари бўйича кредит ажратишни кенгайтириш;

– кичик бизнес субъектлари учун амалдаги кичик саноат зоналарида ер участкаларини тезкор равишда ажратиш, аҳолиси 10 минг кишидан ортиқ бўлган барча аҳоли пунктларида кичик саноат зоналарини ташкил этиш учун ҳудудларни танлаш;

– тадбиркорлик фаолияти ва рақобат муҳитининг эркинлигини чекловча меъёrlарни аниқлаш мақсадида қабул қилинган қонуничлик ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қайта қўриб чиқиш.

Кичик бизнес субъектлари ривожланишининг олдинги босқичларидан фарқли ўлароқ, нафақат уларнинг сони, балки ушбу соҳадаги сифат ўзгаришлари ҳам тубдан муҳим аҳамият касб этмоқда. У янада технологик ва инновацион аҳамиятда бўлиши керак. Шу нуқтани назардан, ислохотларни давом эттириш қуйидагиларни ўз ичига олади:

б) 2021 йилда амалга ошириш учун тақиқф қилинган чора-тадбирлар:

– кичик бизнес субъектлари учун мезонларни аниқ белгилаш, корхоналарни тегишли бизнес тоифаси бўйича таснифлашга қараб имтиёзлар (рақобат муҳитини бузмаган ҳолда) бериш;

– муҳандислик-коммуникация инфратузилмаси, шунингдек, ер фондидан самарали фойдаланиш учун давлат ва хусусий харажатларни минималлаштириш мақсадида кичик бизнес субъектларини кичик саноат зоналарида жойлаштиришга юқори даражада эътибор қаратиш;

– корхоналарнинг ҳажми, бизнес-стартап ва технологик инновацияларидан қатъи назар, хусусий сектор корхоналари ўртасидаги ҳамкорлиқни ривожлантириш, шу жумладан, венчур капиталини ривожлантириш ва акциядорларга инвестицияларни жалб қилиш;

– кичик саноат зоналарида ер участкалари архитектура-режалаштириш амалга оширилгандан кейингина кичик ва ўрта корхоналарни ташкил этиш учун амалга оширилаётган тартибни белгилаш. Биноларнинг қурилиши, одатда, 2-3 қаватли қурилишда амалга оширилади. Шу билан бирга, кичик саноат зоналарида жойлашган корхоналар учун ягона афзаллик бу – зона чегараларига муҳандислик коммуникация ва йўлларни марказлаштирилган равишда олиб кириш, шунингдек, уларга кичик саноат зонаси резидентлари учун қиришни таъминлаш;

– Инвестиция дастурида кичик саноат зоналарига муҳандислик коммуникация ва йўл инфратузилмасини яратишга капитал қўйилмалар ҳажмини алоҳида йўналиш сифатида ажратил;

– Инновация ривожланиш вазирлиги томонидан тасдиқланган лойиҳаларни амалга ошириш учун фақат инновация «стартап» компанияларга, уларга резидентлик ҳуқуқини бериш билан технопарклар шаклида виллоят марказлари ва шаҳарларида камида битта кичик саноат зонасини яратиш;

– хусусий мулк ҳуқуқларини сўзсиз ҳимоя қилишга қаратилган суд тизимини ислоҳ қилиш.

VIII БОС. САНОАТ ВА МАҲАЛЛИЙЛАШТИРИШ СУБЪЕКТИДА АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Жорий йилнинг март-апрель ойларида коронавирус пандемияси билан боғлиқ ички ва ташқи чеклов чоралари натижасида 2020 йилнинг биринчи ярмида саноат ишлаб чиқаришининг пасайиши ўтган йилнинг шу даврига нисбатан **98,1 фоизни** ташкил этди.

Ташқи талабнинг қисқариши (газ ишлаб чиқариш, автомобилсозлик, тўқимачилик), импорт қилинадиган қисмларни етказиб беришни чеклаш (электротехника, фармацевтика) ва ички талабнинг қисқариши (электр энергиясини ишлаб чиқариш, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш, маиший техника, мебель) тармоқларда ишлаб чиқариш фаоллигининг пасайишидаги асосий омиллар сифатида хизмат қилди.

а) қисқа муддатли чора-тадбирлар:

– саноат корхоналарига маҳаллий давлат ҳокимияти органлари (шу жумладан, секторлар вакиллари), ҳўжалик бирлашмалари ва республика иқтисодий органларининг биргаликдаги саъй-ҳаракатлари билан (муаммолар даражасини ҳисобга олган ҳолда) қувватлардан фойдаланишининг карантиндан олдинги даражасини (тўлиқ фойдаланишга киришни режалаштириш билан) тиклашда мақсадли ёрдам қўрғатиш;

– учта ёки ундан орტიқ иштирокчи – маҳаллий ишлаб чиқарувчилар (кабель ва симлар, электротехника, тўқимачилик, пойабзал, озиқ-овқат маҳсулотларининг ва ҳ.к.) иштирокида маҳаллий ишлаб чиқарувчилар орасида давлат харидлари тендерларини ўтказиш;

– Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «2020 йил учун Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг барқарорлигини таъминлаш ва харажатларини мақбуллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2020 йил 16 апрелдаги 232-сон қароридаги Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети харажатларининг тегишли бандлари бўйича маҳаллий ишлаб чиқарувчилардан давлат харидларини амалга оширишда ўрнатилган чекловларни ечиш;

– давлат харидларида маҳаллий қурилиш материаллари (цемент, металл буюмлар) тўлиқлигини қатъий назорат қилиш;

– кузги-қишки захира учун асосий озиқ-овқат маҳсулотларини (гуруч, картошка, сабзи, пиёз) сотиб олиш учун ишлаб чиқариш ҳажмини кенгайтириш;

– товар бозорларида адолатли рақобатни таъминловчи ва ички ишлаб чиқарувчиларнинг рақобатбардошлигини оширувчи саноатга хос «Рақобатбардошлик йўл-хариталарини» ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

– маҳаллийлаштириш лойиҳаларини амалга ошириш учун онлайн мониторинг тизимини ишга тушириш (www.localization.ijro.uz).

ёқилги-энергетика ва қимё саноатида:

– республикадаги электр энергияси ишлаб чиқарувчи қувватлардаги солиштирма шартли ёқилги сарфи миқдорини **340 дан 216 г** камайтириш орқали табиий газ истеъмолини **1,5 бараварга** пасайтириш;

– «Ўзбекнефтегаз» АЖнинг 2020 йилга мўлжалланган табиий газ қазиб олиш прогнозини таъминлаш учун (қўшимча равишда **4,47 миллиард** кубометр табиий газ қазиб олиш) **36** та технологик чора-тадбирлари бўйича қурилиш-монтаж ишларини ўтказиш, **121** та янги қудуқни бургулаш ишлари ҳамда **549** та қудуқни капитал таъмирлаш ишларини амалга ошириш;

– «Навоийазот» АЖда аммиак ва карбамид ишлаб чиқариш ҳамда «Қўқон суперфосфат заводи» АЖда суперфосфат ишлаб чиқариш учун янги ишлаб чиқариш объектларини лойиҳадаги қувватларига етказиш;

– дунёнинг етакчи мамлакатларининг тажрибасини ҳисобга олган ҳолда, **0,4-6-10 кВ** паст кучланишли электр тармоқларини янгилаш ва реконструкция қилиш бўйича мақсадли дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

– эскирган юқори кучланишли **35-110 кВ** ва **220-500 кВ** линияларни ва подстанцияларни янгилаш ва модернизация қилиш дастурларини ишлаб чиқиш.

металлургия ва геология саноатида:

– минерал-хом ашё базасини ривожлантириш ва қайта тиклаш давлат дастурлари доирасида фойдали қазилмаларнинг янги истиқболли майдонларини қидириш улўшунини 2020 йилда **35** фойзага ошириш;

– геология-қидирув ишлари натижалари тўғрисидаги ҳисоботларни тузишнинг халқаро стандартларини жорий қилиш, фойдали қазилма конларини JORC Кодексига асосан қайта баҳолаш ва Давлат балансидаги захиралар балансининг ҳисобини юритиш учун JORC бўйича баҳолаш натижаларидан фойдаланиш;

– илмий ташкилотлар, ўқув муассасаларини йирик ва кичик бизнес корхоналари ўртасида ўзаро яқин ҳамкорлигини боғлаш;

– автомобилсозлик саноатини, камёб металллардан маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва унинг хом ашё базасини ривожлантириш мақсадида маҳаллий хом ашё ресурслари негизда кўрғошин-калцийли, кўрғошин-никелли ва бошқа турдаги қотишмаларни ажратиб олишда инновацион технологияларни ишлаб чиқиш (хам учрайдиган металллардан фойдаланиш билан) ва жалб қилиш;

– қимматбаҳо компонентларни ажратиб олиб товар маҳсулотига айлантириш имконини берувчи, бирламчи ишлаб чиқариш ва бойитишда, шунингдек, иккиламчи техноген хом ашёдан йўлдош металлларни ажратиб олувчи, янги технологияларни ишлаб чиқариш;

– рангли, қимматбаҳо ва нўвб металлларни хоржий компаниялар билан биргаликда қазиб олиш ва ишлаб чиқариш бўйича ҳамкорлик қилиш, бу рангли металлургия маҳсулотларининг тижорат таркибини яхшилайти, унинг рақобатбардошлигини ва бозор талабларига мувофиқлигини оширади;

– «Мурунтоғ» карьеридан кон-транспорт комплексини бошқаришнинг автоматлаштирилган тизимини жорий этиш;

– моливый ҳисоботнинг халқаро стандартларга мувофиқ шакллантириш жараёнини автоматлаштириш;

– стратегия аҳамиятта эга бўлган қаттиқ фойдали қазилмаларни ўзлаштириш учун лицензиялаш тизимини такомиллаштириш;

– замонавий юқори самарали геология-қидирув усқуналарини жорий этиш ва илгор техникалар билан таъминлаш.

қурилиш материаллари санюатига:

– геология-қидирув ишлари, маҳалли хом ашёни қазиб олиш ва қайта ишлаш асосида қурилиш санюатининг хом ашё базасини кенгайтириш;

– цемент ва ойна ишлаб чиқарувчи хусусий корхоналар сони ва қувватини сезиларли даражада ошириш орқали, ушбу турдаги қурилиш материаллари ишлаб чиқаришни демоноползация қилиш ва келгусида цемент ва ойнани монопол маҳсулот турлари қаторидан чиқариш;

– соҳадаги инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш учун «Ўзсанюатқурилишбанк» АТБ орқали хорижий банкларнинг **175 миллион долларлик** узоқ муддатли кредит линияларини жалб қилиш;

машиносозлик соҳасида:

– Республикада автотранспорт воситаларини ишлаб чиқарувчи барча корхоналар учун тенг шароитлар яратилишини назарда тутувчи «Автотранспорт воситаларини ишлаб чиқариш санюати тўғрисида»ги Низомни қабул қилиш;

– Қозоғистон тажрибасидан келиб чиққан ҳолда Озарбайжон, Тожикистон ва бошқа мамлакатларда ҳам автотранспорт воситаларининг санюат усулида йиғини ташкил этиш бўйича ишларни жадаллаштириш;

– электромобиллар бозорини ривожлантириш учун зарур инфратузилмани яратиш бўйича «мақсадли дастур» ишлаб чиқиш;

– «ERP» (ишлаб чиқариш жараёни ва сотишни ҳисобини юритиш) замонавий автоматлаштирилган ҳисобот юритиш тизимини жорий этиш;

– қишлоқ хўжалиги техникаларининг нархларини пасайтириш мақсадида, металл прокат истеъмолчи учун белгиланган стандартларни қайта кўриб чиқиш;

– қишлоқ хўжалиги техникаларининг пластмасса қисмлари, гндррак дискларини ишлаб чиқариш ва металл қўйиш цеҳини ташкил этиш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш;

– электротехника маҳсулотларининг экспортини ошириш мақсадида, чегарадош ҳудудларда савдо зоналарини яратиш (Тошкент, Андижон, Фарғона, Самарқанд, Сурхондарё вилоятлари);

– мис хом ашёсини чуқур қайта ишлаш ҳажминини **49 минг** тоннагача ошириш, мисни чуқур қайта ишлаш ва юқори кўшналган қийматга эга тайёр маҳсулотни (электротехника ва бошқа соҳаларда) ишлаб чиқариш имкониятларини яратиш мақсадида янги инвестиция лойиҳаларини ишлаб чиқиш, уларни амалга ошириш учун салоҳиятли инвесторларни жалб қилиш;

– электротехника санюатидаги стандартларни халқаро стандартлар билан мувофиқлаштириш.

истеъмол товарларини ишлаб чиқаришда:

– **17 та** тўқимачилик корхоналарининг **569,1 миллиард сўм** кредит қарзларини тўлаш графикаларини инвентаризация қилиш;

– нархларни белгилаш механизмларини такомиллаштириш, дори воситаларини маркировкалаш ва кузатиш тизимини жорий қилиш;

– озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сотиш бўйича Ўзбекистон Республикаси товар хом ашё биржасида маҳсус алоҳида савдо майдончасини яратиш;

– озиқ-овқат ишлаб чиқарувчиларни давлат харидлари жараёнига кенг жалб этиш;

– Республиканинг барча ҳудудларида чакана савдо қидаларига рия қилган ҳолда озиқ-овқат маҳсулотлари билан «кўчма савдо»ни ривожлантириш орқали тайёр маҳсулотларни сотиш ҳажминини кенгайтириш.

б) тармоқ ислохотларини давом эттириш чоралари:

– давлат улуши иштирокидаги корхоналарда корпоратив бошқаруни такомиллаштириш, уларни хусусийлаштиришга

тайёрлаш, шу мақсадда хорижий мутахассисларни жалб қилиш;

– давлат корхоналарини хусусийлаштиришни жадаллаштириш мақсадида қарз воситалари ва акциялар бозорини ривожлантириш.

– собиқ «Тошкент механика заводи» мисолида ҳудудларда мавжуд бўлган, бўш турган ва кам қувватда ишлайдиган объектлар неғизда технопарклар яратиш;

– иқтисодиётда энергия барқарорлигини таъминлаш учун ижтимоий лимит ёки компенсация механизмининг жорий этилиши билан энергия бозорини (табиий газ ва электр энергияси) эркинлаштириш ва ушбу соҳага хусусий ҳамда хорижий инвестицияларни жалб қилиш.

ёқилги-энергетика ва кимё санюатида:

– ишлаб чиқарувчилар томонидан суолтирилган газни сотишни фақат биржа савдолари орқали амалга оширишга ўтиш;

– гидроэнергетика соҳасида янги шахарсозлик нормалари ва қидаларини ишлаб чиқиш;

– «Ўзбекқўмир» АЖни ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш;

– логистика тизимини такомиллаштириш учун темир йўл вагонлари онлайн ариза бериш тизимини қўллаш ҳамда шу орқали мурожаат ҳолатини кузатиш имкониятини жорий этиш;

– Навоий вилоятидаги Сангунтов Актау конларида сланецли газни қайта ишлаш бўйича ишлаб чиқариш лойиҳасини амалга оширишни ўрганиш;

– давлат улуши иштирокидаги тармоқ корхоналарини инвестиция мажбуриятларини қабул қилган ҳолда хорижий инвесторларга сотиш.

металлургия ва геология санюатида:

– кон-транспорт комплексини бошқаришнинг автоматлаштирилган тизимини жорий этиш орқали «Ёшлик-1» конини ўзлаштириш инвестиция лойиҳасини амалга оширишни жадаллаштириш;

– қимматли компонентларни ажратиб олиб товар маҳсулотига айланатириш имконини берувчи, бирламчи ишлаб чиқариш ва бойитишда, шуниингдек, иккиламчи техноген хом ашёдан йўлдош металлларни ажратиб олувчи янги технологияларини ишлаб чиқариш;

– минерал-хом ашё (камёб элементлар, вольфрам, молибден, калай, никель каби) конларида (шу жумладан, кам тоннали) тадқиқот ишларини олиб бориш, комплекс қайта ишлаш бўйича янги технологияларини ишлаб чиқиш ва ушбу металлларни ишлаб чиқариш бўйича янги лойиҳаларни ташкил этиш;

– қуқунли металллар ва рангли металлларни қайта ишлаш, зангламайдиган пўлатдан ясалган буюмлар ва ундан навли прокат ишлаб чиқариш учун устувор технологияларни ишлаб чиқариш;

– минерал гидроресурслар (пласт сувлар, минераллашган сув)ни санюат ишлаб чиқаришга жалб этиш учун камёб металллардан тузларни ажратиб олиш бўйича ихтисослашган ишлаб чиқаришни (корхона) яратиш;

– рангли металлларга асосланган ҳолда юқори даражада ишлов берилган маҳсулотлар улушини ички бозордаги талабнинг умумий ҳажмидан келиб чиқиб ошириш;

– янги ишлаб чиқариш объектларини ташкил этиш ва мавжудларини модернизация қилиш учун давлат-хусусий шерикчилик механизмидан фойдаланган ҳолда янги объектлар қурилишини молиялаштиришни ташкил этиш;

– тадбиркорлик субъектларининг кичик қуюв цехларини яратиш лойиҳаларини амалга оширишда иштирокини чеклайдиган қўра ва рангли металлларнинг парчалари, чикиндиларни сотиб олиш ва уларни қайта ишлаш бўйича монополия тартибини бекор қилиш;

– фойдали қазилмаларнинг истиқболли майдонларини қидиришни 2021 йилда **40 фоизга** етказиш;

– бозорбop норуда қазилмаларни (кварц қуми, доломит, пардозбop тошлар, базальт, графит ва бошқалар) излаш улушини кескин ошириш;

– геологик ҳисоботларни рақамли форматта ўтказиш ҳамда жаҳон талабларига мос электрон маълумотлар базасини яратиш.

қурилиш материаллари саноатида:

– қурилиш материалларини диверсификация қилиш ва унинг турларини кенгайтириш, устувор йўналишларга мувофиқ маҳаллий хом ашёдан цемент, қурилиш ойнаси, замонавий энергия тежайдиган деворбop материаллар, керамик плиткалар ва маҳсулотлар, табиий тош ва композицион материаллардан тайёрланган маҳсулотлар, пардоз материаллари ва бошқа материаллар ишлаб чиқариш ҳажмларини кўпайтириш;

– қурилиш материаллари ишлаб чиқаришнинг энергия сигимини камайтириш (қуруқ ишлаб чиқариш усулда ёки сарфини 127 ш.ё. гача камайтириш);

– пишган гиштнинг аналогик ҳажминини ишлаб чиқаришга нисбатан табиий газ сарфини 6 баробарга камайтириш имконини бeрyвчu деворбop материаллар ишлаб чиқаришда, пишган гишт ишлаб чиқаришдан энергия тежайдиган деворбop материалларга (газобетон ёки говакли пенобетон) босқичма-босқич ўтиш;

– цемент ишлаб чиқариш корхоналари негизда қурилиш материаллари кластерини яратиш.

машинасозлик соҳасида:

– халқаро консалтинг компанияларни жалб қилган ҳолда, автомобилсозлик саноатини ривожлантириш Стратегиясини ишлаб чиқиш;

– автомобилсозлик саноатида жаҳоннинг етакчи ишлаб чиқарувчилари (Япония ва Жанубий Корея) тажрибаларидан келиб чиқиб, ҳар 5 йилда ишлаб чиқарилаётган автомобиль турларини янгилаш;

– автомобилсозлик саноатида маҳаллий саноат корхоналари томонидан ишлатиладиган хом ашёлар асосий турларини маҳаллийлаштириш (пўлат, ясси шиша, каучук);

– автомобилсозлик саноатида юқори технологик эҳтиёт қисмларини (шасси, трансмиссия, руль бошқаруви) маҳаллийлаштиришни асосий йўналиш этиб белгилаш;

– технологик усунуналарни (штамплаш, пайвандлаш, бўяш ва йиғиш линиялари технологиялари) ишлаб чиқиш ва ривожлантириш;

– соҳанинг муҳандислик салоҳиятини ривожлантириш (иқкиламчи бозор учун бутловчи қисм, аксессуарлар ишлаб чиқариш ва тунинг);

– миллий бренд остида стандартлаштирилган трактор моделларини оммавий ишлаб чиқариш;

– «Lean менеджмент», «Кайдзэн», «5S», «Канбан» технология ва стандартлари асосида камхарж усулларда қишлоқ хўжалиги техникалари ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш;

– қишлоқ хўжалиги техникаларини ишлаб чиқариш унумдорлигини ошириш мақсадида, баъзи кам самарали корхоналар таркибини қайта қуриш ва бир турдаги техника ишлаб чиқаришга ихтисослаштириш;

– импорт қилинаётган тайёр электротехника ва электромашиий техника маҳсулотларига утилизация фойдасини жорий этиш;

– электротехника маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган етакчи хорижий компанияларни жалб қилиш;

– электротехника саноатида энергия ва бошқа ресурсларни тежайдиган технологияларни, шу жумладан, қайта тикланадиган энергия манбаларини жорий қилиш ва илгор технологияларни жорий этиш орқали энергия самарадорлигига эришиш;

– мудофаа саноатида янги авлод электротехника маҳсулотлари ва саноат жиҳозлари ишлаб чиқаришни ташкил этиш;

– Кореянинг Илгор Технологиялар Институти (KAIST), Токио Илгор Технологиялар Институти (Япония), «Нанянг» Техноло-

гия Университети (Сингапур), «Цинхуа» университети (Хитой) вакиллари билан музокаралар ўтказиш орқали давлат-хусусий шерикчилик тамойиллари асосида Тошкентда соҳани юқори малакали кадрлар билан таъминлаш мақсадида, электроника ва электротехника соҳасидаги мустақил ўқув юртини ташкил қилиш.

истеъмол товарларини ишлаб чиқаришда:

– тижорат банклари томонидан экспортдан олдинги молиялаштириш камида 6 ой муддатда айланма линиялар шаклида тақдим этиш амалиётларини жорий этиш;

– 2020–2022 йилларда 150 миллион доллардан кам бўлмаган миқдорда чарм-пойабзал саноатидаги инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш учун хорижий банкларни узоқ муддатли кредит линияларини жалб этиш;

– республикада, шу жумладан, мавжуд кичик бизнес субъектлари негизда қўшма корхоналарни ташкил этиш учун тайёр маҳсулотларни тиқиш бўйича йирик бюрократларни шақллантириш ҳамда экспортбop тайёр тикув-трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган жаҳон брендларини жалб қилиш;

– халқаро ташкилотлар кўмагида, тармоқ корхоналарига АҚШ ва Европада тан олинган замонавий халқаро сертификатларни олишни ташкил этиш;

– корхоналарда сифат бошқаруви тизимини ва халқаро стандартлар талабларига мувофиқ илгор технологияларни жорий этиш;

– Европа Иттифоқи, Туркия, Корея, Ҳиндистон, Хитой ва бошқа мамлакатлардан кийим-кечак, трикотаж, чарм-пойабзал маҳсулотлари ишлаб чиқариш бўйича етакчи мутахассисларни маслаҳатчи сифатида соҳани ислоҳ қилиш бўйича жалб этиш;

– хорижий мутахассисларни жалб қилган ҳолда юқори малакали кадрлар (технолог ва дизайнерлар), уларни замонавий усулларда ҳамда ишлаб чиқариш учун инновацион ёндашуларга ўргатиш бўйича чет эл университетларини (Европа Иттифоқи, Туркия, Хитой, Ҳиндистон, Россия) ташкил этиш;

– фармацевтика саноатида кадрларни тайёрлаш учун Буюк Британиянинг илгор университетларини (Де Монфорт, Сандерленд, Данди) жалб қилиш;

– ички бозорда нарх барқарорлигини таъминлаш ва истеъмол товарлари ишлаб чиқарувчи корхоналарнинг экспорт салоҳиятини ошириш мақсадида истеъмол товарлари ва қайта ишланган маҳсулотлар учун янги қувватлар ва омборлар яратиш.

IX БОБ. ИНВЕСТИЦИЯ МУҲИТИ, ИНВЕСТИЦИЯ ВА ҚУРИЛИШ СОҲАСИДАГИ АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

2020 йил 1-ярим йиллигида ўзлаштирилган инвестициялар ҳажми 84,8 триллион сўм (прогноз – 104 триллион сўм) ёки ўтган йил мо с даврига нисбатан 87,2 фоизни ташкил этди.

Харажатларни оптималлаштириш натижасида марказлашган маблағлар ҳисобига инвестицияларни ўзлаштириш ҳажми ўтган йилнинг мо с даврига нисбатан 35,4 фоизга, аҳоли маблағлари эса – 25,7 фоизга қисқарди.

Шунингдек, таркибий ислохотларни ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмаларини яратиш қисми бўйича давом эттириш ва марказлашган инвестициялардан фойдаланишни кўпайтириш мақсадида қуйидагилар тақлиф этилади:

а) қисқа муддатли чора-тадбирлар:

– асосий капиталга инвестицияларни ўзлаштириш ҳажми (барча молиялаштириш манбалари ҳисобига) 216,8 триллион сўмни, шундан тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар – 6,7 миллиард доллар, давлат кафолати остидаги хорижий инвестициялар ва кредитлар – 2,4 миллиард долларни ташкил этиши прогноزلантирилмоқда;

– 206 та янги йирик ишлаб чиқариш қувватларини фойдаланишга топшириш (Шўртан ГЭК тозаланган метани негизда синтетик суяқ ёқилги ишлаб чиқариш, «Навойазот» АЖ негизда аммиак ва карбамид ишлаб чиқариш, Тахиятшо

ИЭСда 230-280 МВт қувватдаги 2-буғ-газ қурилмасини ишга тушириш);

– Ўзбекистон Республикаси номидан ёки давлат кафолати остидаги ташиқ қараларни жалб қилиш бўйича янги имзола-надиган келишувларга ўрнатиладиган йиллик лимитлар дои-расида бюджетни қўллаб-қувватлаш ҳамда соғлиқни сақлаш, таълим, қишлоқ ва сув ҳўжалиги, ичимлик суви таъминоти ва оқова, инфратузилма ва йўл қурилиши, энергетика ва бошқа соҳаларда лойиҳаларни амалга ошириш учун халқаро молия институтлари ва хорижий ҳўкумат молиявий ташкилотларининг молиявий маблағларини жалб қилиш;

– 420 миллион доллар миқдоридаги грант маблағларини жалб қилиш бўйича ишларни ташкиллаштириш;

– 2021-2027 йиллар учун ЕИ-Ўзбекистон ҳамкорлиги янги индикатор дастурини ишлаб чиқиш, мазкур дастур доирасида «коронавируснинг ижтимоий-иқтисодий оқибатларини камай-тиришни яқин йиллар учун ҳамкорлигини устувор йўналиш-ларидан бири сифатида белгилаб қўйиш;

– хорижий инвесторларга кўзда тутилган имтиёзлар тизимини маҳаллий инвесторларга қўллаш орқали уларни рабатлантириш;

– кўйидагиларга инвестиция лойиҳаларини мониторинг қилишнинг тўлиқ ва узлуксиз 3 бошқичли тизимини жорий этиш:

– тармоқ (соҳа) ва бутун иқтисодиёт ривож учун лойиҳани амалга оширишнинг мақсада мувофиқлиги, устуворлиги ва ижтимоий-иқтисодий самарадорлиги баҳоланишини таъмин-лаган ҳолда инвестиция даврдан олдин (лойиҳанинг ТИАни тасдиқлашдан олдин) тақлифларни тайёрлаш;

– инвестиция даври учун мониторингини амалга ошириш (заём, қарз шартномалари имзоланган даврдан бошлаб лой-иҳани фойдаланишга топширунча қадар);

– лойиҳа фойдаланишга топширилгандан сўнг, ундан фой-даланиш даврида (эксплуатация) белгиланган натижаларга эришиш жараёнини мониторинг қилиш;

– иқтисодиётнинг ва ижтимоий соҳанин устувор йўналиш-ларини инобатга олган ҳолда давлат хусусий шерикчилик асосида тармоқ ривожланиш дастурларини ишлаб чи-қиш;

– туман (шаҳар) марказларини сифатли оқова сув тизим-лари билан таъминлашни инобатга олган ҳолда Ичимлик суви таъминоти ва оқова сув тизимларининг ривожланиш дастурлари ва концепцияларини қайта кўриб чиқиш ва ишлаб чиқиш;

– умумтаълим мактабларини қуриш ва реконструкция қилиш учун энерготехамкорлик, 24 ўқув ўрнигача сийимли ва бошқа талабларни инобатга олган ҳолда намунавий лойиҳа-ларни ишлаб чиқиш;

– тармоқ ва ҳудудларни ривожланиш суръатларини таъ-минлаш мақсадида хом ашёдан – тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш занжирини ўзида мужассамлаштирган йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш борасида так-лифлар тайёрлаш (биринчи навбатда, тери, ипак ва қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашга ҳамда «ОКМК» АЖ ва «Ўзпелтехнабат» уюшмасида мисни чуқур қайта ишлашга эътибор қаратиш лозим).

Юқоридаги чора-тадбирлар билан бирга кўйидагиларни амалга ошириш тақлиф этилади:

– Давлат бюджети даромадларини прогнозлаш параметр-ларидан фойдаланиш мақсадида солиқ ва божона маъмурият-чилигида янги ахборот тизимларини (онлайн ККМ, электрон ҳисоббарак, дала ҳовли ва турар жойни ижараси, ўзини ўзи банд қилиш, алкоголь маҳсулотларни маркировкалаш) жорий этишни кучайтириш;

– қурилиш соҳасидаги манзилли тушлар ҳисобидан солиқ тўловларининг солиқ тўшумлар тўлиқлигини таъминлаш, шунингдек, иш ҳақи фондини камайтириш ва ишчилар сонини яшириш факторларинг олдини олиш;

– тадбиркорлик субъектлари томонидан пластик карталарни

қабул қилиш, касса машиналарида назорат чекларини бериш, шунингдек, солиқдан қочишининг бошқа яширин ҳўлатлари юзасидан назоратни кучайтириш.

б) 2021 йилда қўллаш юзасидан чора-тадбирлар:

– камбағалликни камайтириш, янги иш ўринларини яратиш, ишлаб чиқариш қувватларини ошириш ва иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини таъминлаш юзасидан «Давлат инвести-цияларини бошқариш» (PIMA – Public Investment Management Assessment) томонидан олинган бошалош натижаларини ҳисобга олган ҳолда 2021 йилдан бошлаб инвестиция лойиҳаларини танлаб олишнинг мезонларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш;

– биринчи навбатда, юқори кумулятив самара кўрсатади-ган (саноат қорхоналари, қишлоқ ҳўжалиги, хизмат кўрсатиш ва аҳолини ҳудудларда юқори тақсимланши даражасини инобатга олиб) инфратузилма лойиҳаларини молиялаштириш юзасидан бюджет маблағларини самарали ва оқилона тақсимлаш мақсадида бюджет ресурсларини қайта йўналтириш;

– тармоқ ва ҳудудларнинг тўғридан-тўғри хорижий ин-вестицияларини жалб қилишдаги салохиятиндан келиб чиқиб, устувор йўналишларини инобатга олган ҳолда, 2025 йилга қа-дар мўлжалланган Ўзбекистон Республикаси Инвестиция дастурини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш;

– 5 та ҳудудда «Лойиҳалар фабрикаси» механизмини ама-лиётга жорий этиш (Жиззах, Навоий, Самарқанд, Сурхондарё ва Фарғона вилоятларида);

– кўприклар ва йўл ўтказгичларни қуриш ва реконструкция қилиш ишларини инобатга олган ҳолда, 2030 йилгача мўлжал-ланган автомобиль йўлларини комплекс ривожлантириш дастурини ишлаб чиқиш;

– қишлоқ ҳўжалиги соҳасининг қайта шаклланиши ва ривож-ланишини инобатга олган ҳолда, 2030 йилгача мўлжалланган ирригация ва мелiorация тизимларини комплекс ривож-лантириш дастурларини ишлаб чиқиш;

– 2030 йилгача мўлжалланган биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш объектларини комплекс ривожлантириш кон-цепциясини ишлаб чиқиш;

– аҳоли яшаш массивларини қуриш ва инфратузилма лойи-ҳаларини амалга ошириш орқали туман (шаҳар) марказларида урбанизация жараёнини ривожлантириш, шунингдек, ша-ҳар ва унга туташ туманлар орасида саноат кооперациясини ривожлантириш;

– чет эл капитали иштирокидаги қорхоналарининг дарома-дини мамлакат ҳудудларига қайта инвестиция қиритишга жалб қилиш;

– мажхуд ва барпо этилаётган майдонлардан оқилона ва самарали фойдаланишни инобатга олган ҳолда, қурилиш меъёрлари ва қондаларини замонавий талабларга (халқаро стандартларга) мослаштириш.

Х БОБ. ХИЗМАТЛАР ВА РАҚАМЛАШТИРИШ СОҲАСИДАГИ ЭНГ МУҲИМ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Коронавирус пандемияси хизматлар соҳасига, айниқса, транспорт хизматлари, меҳмонхона хизмати, умумий оват-ланиш, ноистеъмол товарлар билан савдо қилиш, таълим хизматининг барча турлари, санъат ва дам олиш объектлари хизмати соҳасига нисбатан кучли таъсир қилди.

Ушбу соҳалардаги қорхоналар фаолиятининг қисқартири-лиши карантин чораларига ва гавжум жойларда инфекция тарқалишининг олдини олиш билан боғлиқ.

Ҳисоб-китобларга кўра, жорий йилнинг биринчи ярмида кўрсатилган хизматлар ҳажми 2,6 фоизга ўсди, шу жумла-дан, транспорт хизматлари – 9,1 фоизга камайди, савдо – 0,8 фоизга ўсди, яшаш ва умумий оватланиш – 17,1 фоизга камайиши кузатилди.

Шу билан бирга, банк-молия, ахборот ва телекоммуника-ция ҳамда тиббиёт каби тармоқлар қўшимча имкониятларга эга бўлди.

Хизмат, масофавий банк хизматларига бўлган талабининг

ортиши молиявий хизматлар ҳажмининг **35,9 фоизга** ўсишига туртки бўлди.

Аҳолининг Интернет тармоғига узлуксиз улашиш имконияти билан таъминлаш, электрон тижорат каналларининг ишлаши, мактаб ўқувчилари ва университет талабалари учун онлайн дарсларни трансляция қилиш, видеоконференциялар ўтказиш, масофавий ишлари ташкил этиш ва карантин шароитида ижтимоий тармоқларни фаоллаштириш бўйича кўрилган чора-тадбирлар натижасида **ахборот-коммуникация хизматлари 15,1 фоизга** ўсди.

Хизматлар соҳаси, айниқса, **савдо ва умумий оқватланиш** корхоналари фаолиятини тиклашда асосий муаммо коронавирус пандемияси даврида уларнинг фаолиятини тиклашга эҳтиёткорлик билан ёндашидир. Шу муносабат билан куйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш кўзда тутилган:

– ноозиқ-оқват товарлари савдосининг замонавий шакллари ташкил этиш ва кенгайтириш («Экобозор», «Корзинка» ва «Макро» каби йирик савдо тармоқлари тажрибаларига асосланган ҳолда);

– умумий оқватланиш, тозалаш, ювиш ва тиқши, маиший техникаларни таъмирлаш каби замонавий хизматлар кўрсатувчи савдо ташкилотлари тармоғини ривожлантириш, бу ўз навбатида, банк тизими орқали молиявий айланмаларни фаоллаштиради ва бюджетта солиқ тушумларини оширади, шунингдек, савдо тизимидаги рақобатни оширади ва миқозларга хизмат кўрсатиш маданиятини такомиллаштиради;

– улгуржи савдонинг барча турларида, жумладан, қишлоқ жойларда хўжалик юритувчи субъектларнинг товар бозорларига кириш имкониятини кенгайтиришга қаратилган рақобат муҳитини шакллантириш;

– «дала-пештахта» тамойилига асосланган ҳолда қишлоқ хўжалиги бозорларига маҳсулотларни тўсиқсиз етказиб берилишини таъминлаш.

Кўллаб хизмат кўрсатиш корхоналари учун жорий йилнинг охиригача тикланиш омили бу – уларни қисқа муддатли айланма маблағлари билан таъминлаш, санитария-гигиена талабларини жорий этиш учун зарур бўлган молиявий ресурсларни ажратиш ва тезкор тарзда фаолият юритишга рухсат беришдир.

Хизматлар соҳасини кўллаб-қувватлашда туризм ва меҳмонхона бизнесига алоҳида эътибор қаратиш лозим. Жорий йилнинг биринчи ярим йиллигида туристик хизматлар экспорти ҳажми **203,2 миллион долларни** (ўтган йилнинг шу даврига нисбатан **66,3 фоизга** кам) ташкил этди.

Ушбу соҳани кўллаб-қувватлаш бўйича қабул қилинган қарорларни ҳисобга олган ҳолда, **барча тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тезкор равишда тасдиқлаш ва уларнинг тўлиқ ва сифатли ижросини ҳар ойда қаттиқ назорат қилиш** талаб этилади.

Жорий ва келгуси йилда хизмат кўрсатиш соҳасининг асосий «ўсиш нуқтаси» ахборот технологиялари соҳаси бўлади.

Хизматларнинг узлуксизлигини таъминлаш бўйича вазифаларни амалга ошириш натижасида, шунингдек, карантин даврида аҳолининг телекоммуникация хизматларига бўлган талабининг ортиб боришини ҳисобга олган ҳолда, АКТ фаолияти билан шуғулланувчи корхоналар сони **16,1 фоизга** ўсди ва **8,4 мингта** ташкил этди, шундан дастурий таъминот ишлаб чиқарувчилар **2,5 минг** корхонани ташкил этади (**19,9 фоизга** ўсди).

918 та (47 фоиз) ижтимоий соҳа объектларига **7 068 км** оптик-толали алоқа линиялари ўрнатилди ва бунинг натижасида **4 693 та (46 фоиз)** мактаб, **2 811 та (49 фоиз)** мактабгача таълим ҳамда **1 682 та (48 фоиз)** соғлиқни сақлаш муассасаларида юқори тезликдаги Интернетга улашиш имкони яратилди.

11 та инвестиция лойиҳасини амалга ошириш доирасида **119,7 миллион доллар** миқдорда ёки прогнозага нисбатан **130 фоиз** инвестициялар ўзлаштирилиши кутилмоқда (ўсиш

суръати – **2,4 баравар**). **6 минг км** дан ортиқ оптик-толали алоқа линиялари ҳамда **281 минг** улашиш портлари ўрнатилди.

«Жиззах» ЭИЗ худудида йилга **50 минг кмгача** маҳсулот ишлаб чиқариш қувватига эга оптик-толали кабель маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи корхона ишга туширилди.

Натижада, АКТ соҳасидаги хизматлар ҳажми **5,7 триллион сўмни** ташкил этиб, ўсиш суръати **122 фоизга** тенг бўлиши прогноз қилинмоқда, шу жумладан, дастурий маҳсулотлар ҳажми **435 миллиард сўмга** (ўсиш суръати **104,3 фоиз**) ўсиши кутилмоқда.

АКТ хизматлари экспорти ҳажми **30 фоизга** ўсиб, **78 миллион долларни**, шундан дастурий маҳсулотлар – **6,8 миллион долларни** ташкил этиши кутилмоқда.

Интернет тезлиги **6 фоизга**, мобил интернет тезлиги эса **18 фоизга** ошди.

Рақамлаштиришни янада ривожлантириш мақсадида куйидаги устувор чора-тадбирларни амалга ошириш режалаштирилган:

а) 2020 йил якунига қадар:

– Интернет тезлигини **10 фоизга**, мобил Интернет тезлигини эса **22 фоизга** ошириш;

– камида **700 минг** кенг полосали улашиш портларини ўрнатиш ва уларнинг умумий сонини **2,8 миллионга** етказиш орқали Интернетга улашиш имкониятини кенгайтириш;

– Республика бўйича **1 052 та** мобил алоқа базавий станцияларини ўрнатиш ва уларнинг умумий сонини **28,3 мингтага** етказиш орқали мамлакатнинг аҳоли пунктларини қамраб олиш даражасини **70 фоиздан 90 фоизга** ошириш;

– Тошкент шаҳрида мобил Интернет тармоғининг бешинчи авлодини (**5G**) жорий этиш бўйича тажриба лойиҳасини амалга ошириш;

– режалаштирилган **6 минг кмга** қўшимча **1,5 минг км** оптик-толали алоқа линияларини қуриш ва уларнинг умумий узунлигини **50 минг кмга** етказиш орқали телекоммуникация хизматлари сифатини яхшилаш;

– халқ таълими муассасаларининг **70 фоизини** ҳамда мактабгача таълим ва соғлиқни сақлаш муассасаларининг **100 фоизини** юқори тезликдаги Интернетга улаш;

– «Ўзбектелеком» АК маълумотлар сақлаш ва қайта ишлаш марказининг (маълумотлар маркази) сифатини **5 бараварга** кенгайтириш (**5 Петабайтга**);

– дастурлаш, график дизайн, электрон тижорат асослари бўйича ёшларни ўқитиш учун барча ҳудудларда **рақамли технологиялар бўйича ўқув марказларини** очиш;

– Олий таълим ва халқ таълими муассасаларининг **Интернет-ресурсларига** бепул кириш имкониятини яратиш (**14 та** таълим ресурслари);

– **электрон ваучер ва кэш-бэк хизмати тизимини** ривожлантириш орқали электрон тижоратни такомиллаштириш;

– **электрон тижорат соҳасида** қонун ҳужжатлари, статистик ҳисоб ва солиқ тизимини такомиллаштириш;

– электрон соғлиқни сақлаш соҳасидаги ахборот тизимларини, жумладан «Ягона электрон тиббий қарор», «Поликлиника» ва «Лаборатория» тизимларини, **COVID-19** коронавирусини юқтирган шахсларни рўйхатга олиш маълумотлар базасини ҳамда карантин даврида ҳаракатланиш учун рухсат бериш тизимини жорий этиш;

– ўқув ахборот тизимлари ва дастурий таъминот маҳсулотларини, шу жумладан, мактаблар учун электрон қундалик ва журнал тизимини, таълим муассасаларига кириш учун ҳужжатларни онлайн қабул қилиш («Абитуриент») тизимини ҳамда олий ўқув юртиларида масофавий таълим платформасини жорий этиш;

– **Ягона интерактив давлат хизматлари** портални модернизация қилиш ва унинг мобил иловасини ижтимоий химоя, но-тартиал фаолият, ҳужжатларни расмийлаштириш, тўловларни амалга ошириш ва бошқаларга доир камида **50 та** янги электрон хизматларни жорий этиш ҳисобига такомиллаштириш;

– электрон хизматлардан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш мақсадида электрон ҳукумат фойдаланувчиларини идентификациялаш бўйича ягона ахборот тизимини модернизациялаш;

– «Электрон лицензиялаш» тизимини модернизациялаш, лицензия ва рухсатномалар турларининг камида ярмини электрон шаклга ўтказиш;

– давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари ва ташкилотларнинг ахборот тизимлари билан интеграция қилинган электрон ҳукумат ахборот тизимини жорий этиш;

– Тошкент шаҳридаги IT-Парк ижтимоий инфратузилма объектларини ҳамда Ал-Хоразмий номидаги ихтисослашган IT-мактаб ҳудудида ва вилоятларда (Наманган, Бухоро, Самарқанд, Урганч, Нукус, Гулистон шаҳарларида) унинг филиалларини қуриш;

– жамоавий молиялаштиришни (краудфандинг) ташкил этишга қаратилган инвестиция платформаларидан фойдаланган ҳолда стартап-лойиҳаларни молиялаштиришнинг альтернатив механизмларини жорий этиш;

– IT-парк резидентларнинг лойиҳаларини хорижда тарғиб қилиш мақсадида АҚШда IT-Парк ваколатхонасини очиш;

– Интернет-дўконлар билан ишлаш ва ўз маҳсулотларини ташқи савдо майдончаларида реклама қилиш бўйича тадбиркорларни онлайн ўқитиш учун платформа яратиш;

– юридик аҳамиятга эга бўлган электрон ҳужжатларни ҳисобга олиш ва етказиб бериш давлат ахборот тизимини жорий этиш.

Мазкур чора-тадбирларнинг амалга оширилиши 2020 йил якунига АКТ хизматлари ҳажмини **8 фоизга** ва дастурий маҳсулотлар ҳажмини **20 фоизга** ошириб, АКТ хизматлари экспортини **172 миллион** долларга, жумладан, дастурий маҳсулот экспортини **20 миллион** долларга оширишга имкон беради.

б) ўрта мuddати чора-тадбирлар ва бошланган таркибий ислохотларни давом эттириш:

– тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этган ҳолда маҳаллий уяли алоқа операторларининг давлат активларини босқичма-босқич сотиш бўйича тақлифлар тайёрлаш;

– минтақавий ва халқаро маълумот ўтказиш тармоқларининг вилоят марказига ўтказиш имкониятини **400 Гбит/с гача (2 баравар)** ва вилоят марказидан туман марказигача **60 Гбит/с га (1,5 баравар)** ошириш;

– халқаро алоқа каналларининг ўтказиш имкониятини **3 000 Гбит/с гача (2,5 баравар)** ошириш орқали халқаро коммуникация марказларини кенгайтириш;

– қишлоқ жойларда қўшимча **2,2 мингга** базавий станцияларни ўрнатиш ва уларнинг умумий сонини **30,5 минггага** етказиш орқали уяли алоқа сифатини яхшилаш;

– республиканинг барча ижтимоий муассасалари, қишлоқ ва маҳаллаларини юқори тезликдаги Интернет тармоғига улаш бўйича ишларни якунлаш;

– сизими **100 Петабайт** бўлган иккита янги корпоратив маълумотларни сақлаш ва қайта ишлаш марказларини ва **20 Петабайт** сизимига эга бўлган электрон ҳукумат марказларини қуриш;

– давлат бошлари ва йигимларини камида ярмини электрон тўлов шаклига ўтказиш ҳисобига электрон ҳукуматнинг ягона биллинг тизимини модернизациялаш;

– республиканинг бошқа минтақаларида (Жиззах, Қарши, Навоий ва Термиз) IT-Парк фаолиятини кенгайтириш ва **10 та** олий ўқув юрларида стартап-лойиҳаларни қўллаб-қувватлаш марказларини яратиш;

– «Ўзбекистон почтаси» АЖнинг электрон савдо майдончаси учун ахборот тизимини яратиш ва уни хорижий Интернет платформалари билан интеграциялаш.

XI БОБ. ЭКСПОРТ СОҲАСИДАГИ АСОСИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР

Ушбу босқичда экспортёрлар дуч келадиган асосий қийинчиликлар қуйидагилардан иборат:

а) экспортга етказиб беришда тўлов мuddатларининг ошиши сабабли, айланма маблағларнинг етишмаслиги;

б) экспорт бозорларида маҳаллий маҳсулотларга бўлган талабнинг қисқариши ва нархнинг пасайиши;

в) ташқи бозорларда карантин чекловлари жорий этилиши муносабати билан транспорт харажатларининг ошиши.

Юқоридаги муаммоларни ечишда экспортёрларга кўмаклашиш мақсадида Амалий ҳаракатлар режаси қуйидагиларни ўз ичига олади:

а) 2020 йил якунига қадар бўлган даврда:

– экспортни **17 миллиард доллар** миқдоридан таъминлаш;

– экспорт салоҳиятини ривожлантириш бўйича Республика комиссияси фаолияти доирасида экспорт қилувчиларга кўмаклашиш орқали доимий ва тизимли равишда мақсадли ишларни амалга ошириш;

– маҳаллий маҳсулотларни етказиб бериш бўйича хорижий ҳамкорлар билан қатъий шартномалар тузишни йўлга қўйиш;

– пандемия муносабати билан ташқи бозорларда талаб ортан экспорт маҳсулотларини тезкор етказиб бериш чораларини қўриш;

– савдони молиялаштиришнинг замонавий воситаларидан фойдаланишни янада кенгайтириш;

– экспорт қилувчиларга мева ва сабзавот маҳсулотларини харид қилиш учун нақд пул шаклидаги кредитларни қайтариш мuddатини **180** кунгача узайтириш;

– экспорт тушуми тушиш мuddатини **120** кундан **180** кунга узайтириш;

– экспортда автомобиль, темир йўллари ва ҳаво транспортда ташқи хизматлари харажатларининг бир қисми компенсация қилинадиган маҳсулотлар рўйхатини **68** тадан **184** тагача кенгайтириш;

– тижорат банкларининг экспортдан олдинги кредитлари бўйича, шу жумладан, экспорт қилувчиларининг айланма маблағларини тўлдириш учун Тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш Давлат жамғармаси кафолатларининг максимал миқдорини **25 миллиард сўмга** ошириш;

– кредит ҳажми ва тижорат банки томонидан белгиланган ставкадан қатъи назар, экспортчиларга экспортдан олдинги молиялаштириш ва айланма маблағларни тўлдириш учун берилган ссудалар бўйича **фоиз** харажатларини қоплаш.

б) 2021 йил якунига қадар бўлган даврда:

– саноатнинг қайта ишлаш тармоқларини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини ишлаб чиқиш, хусусан, **2021** йилда **тўқимачилик** маҳсулотлари экспортини **1,5 баробарга**;

электротехника маҳсулотлари экспортини **1,3 баробарга**;

ипакчилик, чарм ва бошқа тармоқ маҳсулотлари экспортини камида **20 фоизга** ошириш;

– экспорт фаолиятининг объектив ва аниқ натижалари билан боғлиқ бўлган экспорт қилувчиларни давлат томонидан рағбатлантириш тизимини ишлаб чиқиш;

– Ўзбекистон учун МДҲнинг Эркин савдо зонаси тўғрисидаги битимни қўллаш шартлари мuddатларини узайтириш;

– Ўзбекистон учун Европа иттифоқининг «GSP+» бенефициар мақомини олиш;

– мева-сабзавот маҳсулотларини экспорт қилиш учун йўл-транспорт инфратузилмасини ривожлантириш (саралаш, сақлаш, қайта ишлаш ва логистика), автотранспорт паркларини кенгайтириш;

– экспорт қилувчилар гуруҳи учун мева-сабзавот маҳсулотларини экспорт қилиш учун карантин рухсатномаларини олиш механизмини жорий этиш;

– Хитой Халқ Республикаси ва Евроосиё иқтисодий иттифоқи мамлакатларида чорвачилик маҳсулотларини экспорт қилишни ташкил этиш мақсадида маҳаллий паррандачилик ва чорвачилик маҳсулотларини экспорт қилувчиларга тегишли рухсатномаларни олиш бўйича ишларни олиб бориш.

ДОЛЗАРБ САВОЛЛАРГА
ТЕЗКОР ЖАВОБЛАР

КОНТРАКТ ПУЛИНИ ТЎЛАГАНЛАРГА СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИ БОРМИ?

Келиб тушган бу ва бошқа саволларга Давлат солиқ қўмитаси бошқарма бошлиғи ўринбосари Музаффар НАЗАРОВ жавоб беради.

– Солиқ кодексининг 378-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикасининг олий ўқув юртлирида таълим олиш учун ўзининг, 26 ёшга тўлмаган фарзандларининг ёки эрининг (хотинининг) таълим олиши учун йўналтирилган тўлов солиқ тўловчининг солиқ солиниши лозим бўлган иш ҳақи ва бошқа даромадлари солиққа тортилмайди. Агар солиққа тортилган бўлса, декларация тақдим этиш йўли билан қайтариб олинади.

? Агар ҚҚСнинг ортиқча тўланган суммасини қайтариш бўйича «ҚҚСни қайтариш бот» орқали ариза берилса, кейинги жараёнлар қандай кечади?

– Жорий йилнинг 14 августида Вазирлар Маҳкамасининг «Кўшилган қиймат солиғи ҳамда чет эл юридик шахслари билан боғлиқ солиқ маъмуричилигини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Унга кўра қабул қилинган низо билан ҚҚС суммаси ўрнини қоплашнинг янги шартлари ва тартиби белгиланди.

ҚҚС суммаси ўрнини қоплаш масаласи солиқ тўловчи ҳисобга олинган жойдаги давлат солиқ бошқармаси томонидан, йирик солиқ тўловчилар эса Йирик солиқ тўловчилар бўйича ҳудудлараро давлат солиқ инспекцияси томонидан кўриб чиқилади ва қарор қабул қилинади.

Солиқ органининг ҚҚС суммасини қайтариш тўғрисидаги қарори асосида ҚҚСни қоплаш жараёни 2 усулда амалга оширилади. Бунда 70 кундан кечиктирмай тезлаштирилган тартибда – йирик солиқ тўловчилар, дипломатик ваколатхоналар, банк кафолатига эга шахсларга, экспортчи корхоналарга, маҳсулот тақсимотида оид битим иштирокчиларига, 60 кундан кечиктирмай умумий тартибда – бошқа корхоналарга қўлланилади.

? Суғорилмайдиган ёки фойдаланилмайдиган ердан солиқ ундирилади?

– Хабарингиз бор, Солиқ кодексининг 435-моддасига асосан кўчмас мулкка бўлган ҳуқуқларни давлат рўйхатидан ўтказишни амалга оширувчи органининг маълумотлари бўйича ер участкаларининг майдони солиқ базаси ҳисобланади. Яъни суғорилмайдиган ва суғорилмайдиган ер майдонларига алоҳида-алоҳида солиқ ставкалари қўлланилган ҳолда солиқ ҳисобланади. Шунингдек, ажратилган майдондан фойдаланиш ёки фойдаланмасликдан қатъи назар, ер солиғи ҳисобланиб, солиқлар тўланади.

ЎЗА материаллари асосида.

Ҳисобварақ-фактураларни тўлдиришнинг янги тартиби (Низом, ВМнинг 14.08.2020 й. 489-сон қарорига 2-илова) билан хизматларни реализация қилиш чоғида уларни расмийлаштиришга айрим тузатишлар киритилди. «Nogma» компанияси етакчи эксперти Наталья МЕМЕТОВА buxgalter.uz илтимосига кўра янгиликларни шарҳлаб берди.

ХИЗМАТ КЎРСАТИШДА ҲИСОБВАРАҚ-ФАКТУРА ҚАНДАЙ РАСМИЙЛАШТИРИЛАДИ

– Низом қабул қилинганга қадар корхоналар 2019 йилда амал қилган солиқ ҳисоботи таркибидagi ҳисобварақ-фактуралар ҳисобини юриштиш ва расмийлаштириш тартибига амал қил-

ганлар (3-илова, АВ рақами 3126, 21.01.2019 й.; МВ ва ДСҚнинг 30.12.2019 йилдаги 06/04-01-32/3953-сон ва 12-37999-сон қўшма хати I бўлимининг 8-б.).

Нималар ўзгарди

1. Банк реквизитлари: банк ҳисобварағи ва хизмат кўрсатувчи банк номи, МФО рақами қайтадан шаклга киритилди (Низом 14-б.).

2. Илгаригидек, ҳисобварақ-фактура сўмда расмийлаштирилади. Сумма кўрсатилганда бутун сондан сўнг юздан биргача яхлитланади, дея

аниқлик киритилди (Низом 8-б.). Яъни сумма тийингача кўрсатилади.

3. Хизматлар кўрсатувчи корхоналар учун ҳисобварақ-фактура жадал қисмининг 2, 3 ва 4-устунларини тўлдириш тартиби ўзгарди:

Кўрсаткич	Қуйидагича эди	Қуйидагича бўлди
2-«Ўлчов бирлиги» устуни	Ўлчов бирлиги пул ифодасида	Кўрсаткич бўлса, тўлдирилади
3-«Микдори» устуни	Тўлдирилмаган	
4-«Нархи» устуни	Тўлдирилмаган	

Таърифга кўра, бошқа шахсларнинг эҳтиёжларини қаноатлантиришга қаратилган маҳсулотларни (моддий ёки номоддий) ишлаб чиқаришга доир тадбиркорлик фаолиятининг турлари, шунингдек бошқа шахслар учун бажарилмайдиган ишлар солиқ солиш мақсадида хизматлар деб эътироф этилади (СК 45-м. 8-қ.).

Дарҳақиқат, кўп хизматларни микдорий кўрсаткичлар билан ўлчаш мумкин, демак, хизматлар бирлигининг нархи ҳам бўлади.

Илгари:

- тартибга риоя этувчи корхоналар – микдорий кўрсаткичларни хизматлар номида акс эттирганлар ёки хизматлар кўрсатиш (ишларни бажариш) далолатномасида микдор ифодасида бажарилган ишлар ҳажми тўғрисида батафсил ахборот берганлар;

• тартибга риоя этмайдиган корхоналар – микдори ва нархини кўрсатиб, 2-4-устунларни тўлдирилганлар.

Энди ушбу зиддият бартараф этилди, хизматлар кўрсатувчи корхоналар нафақат ҳисобварақ-фактуранинг 2-4-устунларини тўлдиришлари мумкин, балки шарт (Низом 15-б.).

Микдорий кўрсаткич бўлмаган, 2-4-устунлар тўлдирилмайди. Хизматлар ҳажмини муайян микдорий кўрсаткич билан баҳолаш мушкул бўлган, бутун хизматлар ҳажмининг қиймати улар тахминан қанча меҳнат талаб қилишидан келиб чиқиб тарафларнинг келишувига кўра аниқланадиган консалтинг, аудиторлик хизматларини мисол сифатида келтириш мумкин.

МИСОЛ. Хизматларни реализация қилиш чоғида ҳисобварақ-фактурани тўлдириш
Корхона 200 погон метр ҳажмидаги қувурларни ҚҚС билан бирга 80 500 сўм нархда изоляция қилиш бўйича хизматларни кўрсатди.

Эски тартибга кўра ҳисобварақ-фактуранинг жадал қисми қуйидагича тўлдирилди:

Т/р	Товарлар (ишлар, хизматлар) номи	Ўлчов бирлиги	Микдори	Нархи	Етказиб бериш қиймати	ҚҚС		Етказиб беришнинг ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда қиймати
						ставка	сумма	
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Қувурларни изоляция қилиш, 200 пог.м	сўм			14 000 000	15%	2 100 000	16 100 000
	Жами тўлашга: Ўн олти миллион юз минг сўм				14 000 000		2 100 000	16 100 000

Янги тартибга кўра ҳисобварақ-фактуранинг жадал қисми қуйидагича тўлдирилади:

Т/р	Товарлар (ишлар, хизматлар) номи	Ўлчов бирлиги	Микдори	Нархи	Етказиб бериш қиймати	ҚҚС		Етказиб беришнинг ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда қиймати
						ставка	сумма	
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Қувурларни изоляция қилиш	пог.м	200	70 000	14 000 000	15%	2 100 000	16 100 000
	Жами тўлашга: Ўн олти миллион юз минг сўм				14 000 000		2100000	16 100 000

4. Айланмадан олинмайдиган солиқни тўловчи корхоналар илгари 8-«Етказиб беришнинг ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда қиймати» устунини тўлдиришлари керак эмас эди (Тартиб 15-б.). Аслида корхона ҚҚС тўловчиси ҳисобланиши ёки ҳисобланмаслигидан қатъи назар, электрон тизимларда 8-устун автоматик равишда тўлдирилади.

Ушбу номувофиқлик бартараф этилди. Янги Низомга кўра 8-устун хар қандай ҳолатда тўлдирилади.

5. Илгари чет эл валютасида реализация қилиш бўйича ҳисобварақ-фактура чет эл валюта-

сида – бир вақтнинг ўзида ҳисобварақ-фактура ёзилган санадаги МБ курси бўйича қайта ҳисобланган миллий валютада ифодаланган ҳолда ёзилган (Тартиб 10-б.).

Энди ҳисобварақ-фактура реализация қилиш санадаги МБ томонидан белгиланган чет эл валютасининг сўмга нисбатан курси бўйича фақат сўмда расмийлаштирилади. Ҳисобварақ-фактурага чет эл валютасида расмийлаштирилган инвойс (ҳисобварақ-фактура) ёки реализация қилганликни тасдиқловчи бошқа ҳужжатлар илова қилинади (Низом 54-б.).

✓ ҚАРОР ВА ИЖРО

ҚОИДАБУЗАРЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК МУҚАРРАР

Ёки йўл ҳаракати қоидаларини бузган чет эллик
ҳайдовчилардан жарималарни ундириш тартиби хусусида

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида йўл ҳаракати қоидаларига сўзсиз риоя этилиши ва мазкур турдаги қоидабузарликлар учун жавобгарликнинг муқаррамлигини таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг қарори (5.08.2020 йилдаги 463-сон) билан Ўзбекистон Республикаси ҳудудида йўл ҳаракати қоидаларини бузган хорижий автотранспорт воситалари ҳайдовчиларидан жарималарни ундириш тартиби тўғрисидаги низом тасдиқланди.

Ушбу Низом, асосан, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида йўл ҳаракати қоидаларини бузган хорижий автотранспорт воситалари ҳайдовчиларидан жарималарни ундириш тартибини белгилайди. Дейлик, хорижий авто-

транспорт воситаси республикамизга кириш божхона пости орқали тегишли мажбуриятномани тўлдирган ҳолда 90 календарь кундан ошмаган муддатда ҳаракатланиш учун вақтинчалик киритилди.

нидан ички ишлар органлари онлайн режимда тақдим этган маълумотлар асосида ундирилади.

Божхона органлари хорижий автотранспорт воситаси ҳайдовчиси ёки уни амалда олиб чиқаётган бошқа шахсдан йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жарималарни ундиришда ИИВнинг маълумотлар базасидан ДБКнинг маълумотлар базасига келиб тушган жарима солиш тўғрисидаги қарор асос бўлади.

Айтиш лозимки, ички ишлар органининг жарима солиш тўғрисидаги қарори, божхона органлари томонидан онлайн режимда тақдим этилган «Автотранспорт воситасини қайтариб олиб чиқиш тўғрисида мажбуриятнома» маълумотлари асосида реал вақтда автоматик шаклланади.

Йўл ҳаракати хавфсизлиги қоидаларини бузганлик учун жарима, ДБКнинг маълумотлар базасига келиб тушган жарима солиш тўғрисидаги қарорда қайд этилган миқдорда хорижий автотранспорт воситаси эгаси, ҳайдовчиси ёки уни амалда олиб чиқаётган бошқа шахсдан ундирилиши таъминланади.

Жаримани тўлаш шакли жуда оддий ва содда, яъни йўл ҳаракати қоидаларини бузган хорижий автотранспорт воситасининг ҳайдовчиси ёки уни амалда олиб чиқаётган бошқа шахс жарима солиш тўғрисидаги қарорда қайд этилган жарима суммасини **чегара божхона постидаги банк кассалари ёки электрон тўлов тизимлари ёхуд ўзига ўзи хизмат кўрсатиши терминаллари** орқали тўлайди.

✓ **Хужжат тили билан**

Божхона чегарасидан олиб ўтиладиган автотранспорт воситаларини божхона расмийлаштирувдан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомнинг (АВ рақами 2156, 19.11.2010 й.) 15-бандига асосан, хорижий автотранспорт воситасининг божхона ҳудудида туришининг умумий муддати календарь йил мобайнида жами 90 календарь кундан ошмаслиги лозим, халқаро юк ва йўловчи ташишда қўлланиладиган автотранспорт воситаси бундан мустасно. Белгиланган йиғимни тўлаган ҳолда хорижий автотранспорт воситасини ушбу муддатдан ортиқроқ муддатга вақтинча олиб киришга йўл қўйилади.

Шу вақт ораллигида Ўзбекистон ҳудудида хорижий автотранспорт воситаси билан боғлиқ йўл ҳаракати қоидалари бузилганлиги аниқланса-ю, лекин хорижий автотранспорт воситаси ва унинг ҳайдовчиси белгиланган муддатда республикамиздан ташқарига чиқиб кетган бўлса, содир этилган йўл ҳаракати қоидабузарлиги учун жарима жазоси қандай ундирилади?

Юқоридан номи келтирилган Низом билан бу каби ҳуқуқбузарликларга қар-

ши курашишда божхона хизмати органлари ҳамда ички ишлар органлари ҳамкорликда бир қатор ишларни амалга ошириш учун ҳуқуқий база яратилди. Хусусан, Ўзбекистон ҳудудида йўл ҳаракати қоидаларини бузган хорижий автотранспорт воситасининг ҳайдовчиси ёки уни амалда олиб чиқаётган бошқа шахсдан тегишли жарималар ушбу автотранспорт воситалари республика ҳудудидан олиб чиқиб кетилаётганда божхона органлари томо-

йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жарима суммаси тўланмаган тақдирда, божхона хизмати органи ҳудудий ички ишлар органлари билан биргаликда автотранспорт воситаларини ушбу жарима суммаси тўлик ундирилгунга қадар тегишли шаклдаги далолатнома асосида Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 291-моддасида белгиланган тартибда вақтинча сақловга олади. Яъни транспорт воситаларини ушлаб туриш ва кўриқдан ўтказиш қонун ҳужжатлари билан ваколат берилган органлар (мансабдор шахслар) томонидан ушлаб туриш сабаби баргараф этилгунга ва маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги иш кўрилгунга қадар амалга оширилиши мумкин.

Таъкидлаш лозимки, йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жарима суммаси тўланмаган автотранспорт воситаси белгиланадиган жойларда 60 календарь кун сақланади. Жарима суммаси 60 календарь кун ичида тўланмаган тақдирда, тўланмаган қарздорлик суммасини амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ мажбурий ижро ва суд органлари билан ҳамкорликда транспорт воситаси ҳисобидан ундириш чоралари кўрилади.

Шу ўринда эслатиб ўтиш керакки, мазкур Низом талаблари:

– Ўзбекистон Республикасида аккредитациядан ўтган хорижий давлатлар дипломатик ваколатхоналари ва консуллик муассасаларининг, шунингдек, уларга тенглаштирилган ташкилотларнинг автотранспорт воситаларига;

– Ўзбекистон Республикаси ҳудудида вақтинча кирган ёки транзит ҳаракатланишда бўлган хорижий расмий делегациялар автотранспорт воситаларига нисбатан таътиб этилмайди.

Азаматжон ЎРИНБОЕВ,
Андижон вилояти божхона бошқармаси бош инспектори,

Мунис ХАЛИЛОВА,
Тошкент шаҳар божхона бошқармаси катта инспектори.

✓ **НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТ ЛОЙИХАСИ**

БОЖХОНА АУДИТИ: КАМЕРАЛ ВА САЙЁР ШАКЛДА

ҚХТБТ порталига ДБК томонидан ишлаб чиқилган Божхона аудитини ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисидаги низом лойиҳаси муҳокама учун жойлаштирилди.

Ҳужжат Президентнинг «Божхона маъмуриятчилигини ислоҳ этиш ва Ўзбекистон Республикаси давлат божхона хизмати органлари фаолиятини тақомиллаштириш тўғрисида»ги Фармони (5.06.2020 йилдаги ПФ-6005-сон) ижросини таъминлашга қаратилган.

Низом лойиҳаси қуйидаги вазифаларни ҳал этишга йўналтирилган:

- ташқи савдони ривожлантириш ва товарларни тегишли божхона режимига чиқаришни тезлаштириш;
- божхона тўловларининг тўғри ҳисобланганлиги ва ундирилганлигини таъминлаш;
- ваколатли шахснинг божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя қилинишини ўрганиш;
- хавфни бошқариш соҳасидаги божхона органлари фаолияти самарадорлигини ошириш;
- ташқи иқтисодий фаолият катнашчиларини рағбатлантириш;
- божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига оид

ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш.

Божхона аудити мақсади қуйидагилардан иборат:

- товарларни муайян божхона режимига жойлаштиришнинг қонунийлигини аниқлаш;
- божхона декларациясида кўрсатилган маълумотларни тасдиқловчи ҳужжатларда кўрсатилган маълумотларга мослигини текшириш;
- божхона юк декларациясида расмийлаштирилган товарларнинг Ўзбекистон Республикаси ТИФ ТН кодига мувофиқ тўғри таснифланганлигини текшириш;
- божхона тўловларининг тўғри ҳисобланиши ва ундирилишини таъминлаш.

Низомда божхона аудити қайси ваколатли шахсларга нисбатан ўтказилиши кўрсатилган.

Божхона аудити мақсадларидан келиб чиқиб божхона аудити камерал ва сайёр шаклда ўтказилиши мумкин. Низомда камерал божхона аудитини ўтқа-

зиш тартиби белгиланган, бундай шаклдаги текширув ўтказиш асослари тартибга солинган. Камерал божхона аудитини ўтказиш муддати 10 иш кунидан ошмаслиги керак. Жойларда божхона аудитини ўтказиш муддати 30 кундан ошмаслиги лозим. Иккала шаклдаги текширув тўхтатиб туриладиган ҳолатлар тартибга солинган ҳамда улар муддатларини белгилаш тартиби қайд этилган.

Низом лойиҳасида жойларда камерал аудит ва сайёр текширув ўтказилиши тўғрисида олдиндан хабардор қилиш шакллари, шунингдек текширув мақсадларидан келиб чиққан ҳолда ваколатли шахслардан сўраладиган ҳужжатлар рўйхати келтирилган.

Низомда алоҳида бобда сайёр божхона текширувини ўтказиш учун ваколатли шахсларнинг объектига мансабдор шахсларнинг тўсиқларсиз кириши учун шароит яратиш масаласи, ваколатли шахслар объектига киришига йўл қўйилмайдиган ҳолатлар баён этилган, шунингдек ваколатли шахс мансабдор шахсни ўз объектига киришини асоссиз равишда рад этганда тегишли баённома тузиш тартиби қайд этилган.

Ушбу Низомни самарали амалга оширишни таъминлаш мақсадида Божхона қўмитасига Давлат солиқ қўмитаси билан ҳамкорликда божхона аудитини амалга оширишда ўзаро ҳамкорлик меморандумини имзолаш тавсия этилади.

Лойиҳа ўзгартирилиши, унга қўшимча киритилиши ёки рад этилиши мумкин.

Мирёқуб ҲАЙДАРОВ.

БОЖХОНА КОНТРАБАНДАГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ДОИР ҲИСОБОТ БЕРДИ

Яқинда Президент Администрацияси ҳузурдаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигининг анжуманлар залида Давлат божхона кўмитасининг «Божхона органлари томонидан Ўзбекистон Республикасининг контрабандага қарши курашиш соҳасида иқтисодий хавфсизликни таъминлаш бўйича чоралар» мавзусида матбуот анжумани бўлиб ўтди.

Божхона маъмуриятчилигида илғор ва инновацион усуллари жорий этиш бошқармасининг бошлиғи Фарҳод ОЛИМЖОНОВ божхона хизмати бўлинмаларининг тезкор ишлари якунилари ва божхона тўловларини тўлашдан бўйин товлash, товарларни ноқонуний айланмаси билан боғлиқ иқтисодий жиноятларни бартарф этиш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар тўғрисида ахборот берди.

Тезкор тадбирлардан

ДБК Контрабандага қарши курашиш ва божхона аудити бош бошқармасининг ходимлари томонидан ўтказилган тезкор тадбирлар давомида «Наманган–Тошкент» йўналиши бўйлаб ҳаракатланаётган, фуқаро Ш.Д. бошқарувидаги «Isuzu» русумли юк автомобили белгиланган тартибда тўхтатилади ва кўздан кечирилади.

Кўздан кечириш натижасида машинанинг юк солинадиган қисмида 220 та коробкага жойлаштирилган қарийб 3 500 кг Аргентина лимонлари борлиги аниқланди. Тахминий ҳисоб-китобларга кўра 200 млн сўмлик бу товарлар аниққандай Ю.Г. га тегишли эканлиги маълум бўлди.

Ҳозирги вақтда аниқланган бу ҳолат бўйича божхона тегишириги олиб борилмоқда.

2020 йилнинг ўтган даврида 5 мингдан ортиқ контрабанда ва божхона қонун ҳужжатлари бузилиши далилларига чек қўйилди. Натижада 154,6 млрд сўмлик товар-моддий бойликлар олиб қўйилган. 265 ҳолатда жиноят ишлари кўзгатилиб, тергов органларига юборилган, 4 517 далиллар бўйича эса маъмурий санкциялар қўлланилди.

Божхона органларининг статистикасига кўра, товарларни декларацияламаслик ёки уларни нотўғри декларациялаш божхона иши соҳасида энг кўп учрайдиган маъмурий ҳуқуқбузарликлардан ҳисобланади. Аниқланган бундай далиллар билан 102,2 млрд сўмлик қўшимча божхона тўловлари ундирилган.

Мустақил равишда ҳамда бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари билан ҳамкорликда ўтказилган тадбирлар давомида 31,1 кг кучли таъсир этувчи гнѐхванд моддалар ва 2 140 туп таркибида наркотик моддаси бўлган ўсимликлар, 239,8 мингта психотроп таблеткалар, 19 бирликдаги қурол, 57 та патрон, 10 млрд сўмлик кийматдаги тиб-

бий мақсаддаги ашё ва дори-дармон воситалари, 31,7 кг кимматбаҳо тошлар ва металллардан ясалган буюмлар, 24,4 млрд сўмлик тамаки маҳсулотлари, 1,5 млрд сўмлик валюта кимматликлари олиб қўйилган.

Тезкор тадбирлар якунилари бўйича контрабанда каналлари фош этилди, йирик туркумдаги товар-моддий кимматликларни ноқонуний олиб ўтиш мақсадидаги уюшган жиноят гуруҳлари ва алоҳида шахсларнинг фаолиятига чек қўйилди. Соҳа тили билан айтганда, чегарадош ҳудудлардан келтирилиб, контрабанда товарларини вақтинча сақлаш учун мўлжалланган «яма»лар аниқланиб, улардан 7,9 млрд сўмлик кийматдаги товарлар олиб қўйилган.

Шу билан бирга қўлбола усулда сифатсиз маҳсулот ишлаб чиқаришга «ихтисослашган» 5 та яширин цехнинг фаолиятига нукта қўйилди ва улардан 419,1 млн сўмлик товар-моддий кимматликлар олинди.

Тезкор тадбирлардан

ДБКнинг Андижон вилояти божхона бошқармаси Контрабандага қарши курашиш ва божхона аудити бўлими ҳамда «Бобур» ТИФ божхона пости ҳамкорлигида яқинда вилоятдаги МЧЖлардан бирининг номига келтирилган «Синтетик комплекс иплардан тайёрланган газлама» товари божхона кўригидан ўтказилди.

Кўздан кечирув давомида маълум бўлишича, юклар орасида божхона декларациясида кўрсатилмаган, яъни божхона назоратидан яширилган ортиқча газламалар ҳам бор экан. Айтиш мумкин, этувчи газламалар ҳуқуқбузарлик далилига божхоначилар томонидан аниқликлар киритилгунга қадар вақтинча сақлашга олиб қўйилди.

ТИФда криминал услубларга қарши курашиб...

Маълумки, Президентнинг 5.06.2020 йилдаги ПФ-6005-сон Фармони билан 2020–2023 йилларда божхона маъмуриятчилигини ислоҳ қилиш ва Ўзбекистон Республикаси давлат божхона хизмати органлари фаолияти самардорлигини ошириш концепцияси (1-илова) тасдиқланди. Концепцияда контрабанда ва божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатлари бузилишига қарши курашиш жабҳасидаги асосий йўналишлар акс эттирилди. Шулар ҳақида ДБК Суриштирув ва маъмурий амалиёт бошқармасининг бошлиғи Акрамжон АХЛИМИРЗАЕВ сўзлаб берди.

Ҳозирги вақтда ДБК автоматлаштирилган ахборот тизимларининг ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари тизимига интеграциялаш бўйича ишлар амалга оширилмоқда. Бундан кўзланган мақсад – божхона иши соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ахборотни республиканинг ҳуқуқ-тартибот ва бошқа органларининг ягона марказлаштирилган ахборот тизимида тезкор рўйхатдан ўтказилишини таъминлашдан иборат.

Эҳтимолий жиноятлар ва божхонага оид қонун ҳужжатларининг бошқача тарзда бузилиши,

содир этилган ёки айна пайтда юз бераётган ҳуқуқбузарликлар, коррупция хатти-ҳаракатлари тўғрисидаги хабарларни тезкор етказиш мақсадида қону тун ишлайдиган тезкор алоқа телефони ДБК ва ҳудудий бошқармаларда хизматга шай қилинган.

Ҳуқуқбузарликлар ва жиноятларнинг олдини олиш ва аниқлаш, шунингдек божхонага оид қонун ҳужжатларининг бузилиши, коррупция ҳолатлари билан боғлиқ далилларни фош этишда кўмак бераётган шахсларни рағбатлантириш дастаклари самарали ишлаб келмоқда.

«Божхона қoidalарининг бузилиши» ААТда божхона соҳасидаги маъмурий ҳуқуқбузарликларни қайд этадиган ҳамда ушбу ҳуқуқбузарликлар бўйича электрон шаклда иш юритувини амалга оширадиган модуль ишлаб чиқилмоқда.

Декларантга БЮДни тўлдираётганда божхона тўловларига таъсир кўрсатмайдиган ҳатоликларни тузатиш ҳуқуқи берилди.

Идораларо ва халқаро ҳамкорлик доирасида электрон маълумотлар алмашиш ишлари ривожлантирилмоқда ва кенгайтирилмоқда. Дарвоқе, ҳозирги вақтда Россия Федерацияси ва Қозғистон божхона хизматлари билан ахборот алмашишуви фаол йўлга қўйилган.

«Рақамли божхона» тамойили асосида божхона постлари фаолиятини рақамлаштиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Божхона аудити

Пост-аудит механизмини шакллантириш бўйича олиб борилаётган ишлар хусусида ДБК Контрабандага қарши курашиш ва божхона аудити бош бошқармасининг бошлиғи Улуғбек ТҮЙЧИЕВ сўзлаб берди.

Ҳозирги вақтда назорат тадбирларини ўтказишда чегарадан товар муомалага киритилгандан кейинги босқичга кўчиришга қатта эътибор берилмоқда ва бу тизим 2021 йилнинг 1 январидан тўлиқ ишга тушади. Бу товарнинг божхона расмийлаштирувини тезлаштириш ва юклар оқимини кўпайтиришдан ташқари, бизнес ва божхона ўртасидаги ўзаро муносабатларни янги форматга чиқаради.

Мазкур иш юритуви ҳалол бозор рақобатини ривожлантиришга қаратилган. Масалан, агар сиз виждонли импортчи бўлсангиз, ишларингизда тўсқинликка учрамайсиз, лекин агар ҳуқуқбузарликка мойиллигингиз бўлса, албатта постдаги назоратнинг назарига тушасиз. Энди бу ерда инсон омили ишламайди, балки ишни ахборот технологиялари бажаради. Мазкур тизим ишга тушиши билан хуфиёна иқтисодиётнинг қисқаришига ва инсофли ТИФ иштирокчилари учун қулайликлар яратилишига эришилади.

Божхона органлари божхона аудитини ўтказиш ҳуқуқига эга бўладилар, яъни эркин муомалага чиқариш божхона режимидаги товарлар текширилади. Айтиш мумкин, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш лойиҳалари устида иш олиб борилаётир. Божхона аудити тўғрисидаги низом лойиҳаси, шунингдек «Божхона аудити» автоматлаштирилган ахборот тизими ишлаб чиқилган.

